

TÜZE

HUKUK DERGİSİ

CUMHURİYET GİÇ. YILI

TÜZE HUKUK DERGİSİ

“DOĞRU OLMANIN ÖZBELİRTİSİ”

HUKUK TOPLULUĞU ADINA

YAYIN SAHİBİ

Fatih Samed Kılıçarslan

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Ali Kaan Karakaş

YAYIN DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Didem Kayalı

TASARIM

Ege Deniz

YAYIN TÜRÜ

Yerel Süreli

YAYIN ŞEKLİ

3 Aylık-Türkçe

İDARE ADRESİ

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Söğütözü Cad. No:43

Söğütözü/ANKARA

GÜZ 2023-2024

YAYIN EKİBİ

Fatih ÖNÜRME

Şevval KILIÇ

Seçil Çağlayan ÇOBANOĞLU

Ata KARADENİZ

Cevahir Beyza OĞAN

Başar DERMENCİ

Dila ÖZDEMİR

Ahmet BOLKAN

Safiye İBİCEK

Mehmet Salih GÜNEŞ

Elif Sude ACER

Mehmet İSPİRLİ

Halil EREN

Fatih SELVİ

Miray SEYYAR

Tuana AKÇAY

Alper İLBAŞ

Ece Aydan EROL

Hasan AYDIN

Mehmet Emre CANDAN

Sadık Emir YILMAZ

Hacı KULAY

Ege DENİZ

Gökçe Gül TOKTAŞ

Feyza YILMAZ

Berfin AYAŞLI

Elanur DOĞDU

Gün geçtikçe büyüyor, sizlerle geleceğe taşınıyoruz!

Günlerin ne kadar çabuk aktığının ve yaşadığımız günlerin ne kadar değerli olduğunun farkına vardık. Dünyanın pençesinde kıvrıldığı bu illet bizlere belki de bir şeyler anlatmak istedi. Bizce anlatmak istediği şey şuydu: " Durma çalış, üret ve paylaş. Bunları yap ki; bir gün sessizliğin hapsine düşersen ardında yapmış olduğun işler sana huzur versin. İşte biz Tüze Hukuk Dergisi olarak bu anlayışı çok önceden kendimize şiar edinerek durmadan, gösterilen hedefe yürümekte idik. Ülkemizin ve dünyanın içinde bulunduğu bu acı durumlar bizleri sizlerle birlikte olacağımız arzularımızı canlandırdı. Hukuka bizim pencereğimizden bakma ihtimaliniz ise bizleri daha da heyecanlandırdı. Görüşlerimizin sizlerin takdirine sunulması emeklerimizin belki de en güzel karşılığıdır.

Dergimizin muhtevasına bakacak olursak; hukukun temas ettiği her alanın bir incelemesini barındırmaktadır. Maksudımız hukuki meselelere değinmekle beraber edebiyata, sinemaya, tarihe ve mizaha da dokunarak bu saydığımız alanlarla da ilgili olduğumuzu ortaya koyabilmek; genç ve dinamik hukukçular olarak kendimizi her alanda ifade edebilmektir. Bu gayemizi gerçekleştirebilmek için çok saygıdeğer hukukçularla röportajlar düzenlemekte, çeşitli sinema ve kitapların tanıtımlar yapmakta, güncel hukuki meseleleri incelemekte ve hukukun tarihsel yahut pozitif boyutuna da bakış atmaktayız.

Tüm bu amaçlarımızın yanında Türkiye'nin en büyük öğrenci topluluklarından biri olan TOBB ETÜ Hukuk Topluluğunun resmi yayın organı olma görevini de üstlenmekteyiz. Bu doğrultuda topluluğumuzun faaliyetlerinin de duyurulması da dergimizde gerçekleşmektedir. Yukarıda saydığımız tüm bu vizyon ve misyonu gerçekleştirebilmek için çalışan Tüze Hukuk Dergisi yayın ekibi olarak başta TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi Dekanlığı olmak üzere hocalarımıza ve TOBB ETÜ Hukuk Topluluğu'na desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilmekteyiz. Ve siz kıymetli okurlar, her detayında sizlerle buluşmanın heyecanını yaşadığımız göz bebeğimiz, tüm hazırlık aşaması ve onun için harcanan tüm emeklerle bir bütün olarak karşınızda. Nefesinizi sayılarımızın sayfalarında hissedebileceğimiz güzel günlerde görüşmek üzere.

Ali Kaan Karakaş

Yazılardaki kaynakların doğruluğundan ve yazıların içeriğinden yazarları sorumludur. Dergide yayımlanan yazılar kaynak gösterilerek ve yazarından izin alınarak başka bir yerde yayımlanabilir. Dergide kullanılan görseller, Canva uygulamasından temin edilmiştir.

İLETİŞİM ADRESLERİ

tuzehukukdergisi@gmail.com

Instagram(@tuzehukukdergisi)

X(@tuzehukukdergi)

İÇİNDEKİLER

1 Röportajlar

- Yargıtay 9. Ceza Dairesi Üyesi Sayın Rifat İnanc ile Kariyer Röportajı** 5
Hazırlayanlar: Ali Kaan Karakaş, Elif Sude Acer, Fatih Önürme, Elif Akın
- Ankara Barosu Yasa İzleme Enstitüsü Bünyesindeki Yapay Zekâ Hukuk Merkezi'nin Başkanı Av. Ali Altay ile Konu Röportajı** 9
Hazırlayanlar: Dinç Alper İlbaş, Doğukan Yazıcı

2 Hukuki Yazılar

- Türk Rekabet Hukukunda Tahkime Elverişlilik** 18
Yazan: Fatih ÖNÜRME
- Blockchain Teknolojisi, Bitcoin ve Bunların Hukuki Kapsamları** 21
Yazan: Şevval KILIÇ
- Magna Carta Sözleşmesinde Verginin Rolü** 24
Yazan: Seçil Çağlayan Çobanoğlu
- Ahlaklı-Ahlaksız Eylem ve İnsanın Özü** 26
Yazan: Ata KARADENİZ
- Meslek Hastalıkları ve İş Kazalarında Maluliyet Yokluğu Halinde İşverenin Tazminat Sorumluluğu** 29
Yazan: Cevahir Beyza OĞAN
- 1980'den Günümüze Türkiye'deki Seçim Sistemlerinin Değişimi** 31
Yazan: Başar DERMENCİ
- Ortaklığın Giderilmesi Davası ve Muhdesat İddiası** 33
Yazan: Av. Dila ÖZDEMİR
- Türk Hukukunda Dijital Oyunlar** 36
Yazan: Ahmet BOLKAN

3 Kültür-Sanat

- Kuru Otlar Üstüne Eleştiri** 40
Yazan: Safiye İBİCEK
- Yüz Yüze Konuşmalar/Yaşayan Edebiyat** 41
Yazan: Elif Sude ACER
- Eşik** 42
Yazan: Salih GÜNEŞ
- Butimar** 43
Yazan: Mehmet İSPİRLİ
- Sensin Benim Ütopyam** 44
Yazan: Halil EREN

Dekanımızdan...

TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi öğrencilerini TÜZE dergisini çıkarmış olmalarından dolayı kutluyorum. Henüz 2009 yılında kurulan Fakültemizin öğrencilerinin her alanda kendilerini geliştirdiklerini görmekten büyük heyecan ve gurur duyuyorum.

Hukuk eğitimi veya hukukçunun eğitimi günümüzün en güncel ve önemli konuları arasında yer alıyor. Gelişen ve farklılaşan sosyal ve ekonomik yaşam, hukuk eğitimi alanında da dönüşümü gerektirmektedir. Bu anlamda hukuk eğitiminin de kitle eğitimi yerine, öğrenci ile öğretim üyesinin karşılıklı etkileşimi ile öğrencinin kendisini ifade edebilmesine olanak verecek ve yaratıcılığını destekleyecek şekilde yapılandırılması bu dönüşümü sağlamada önemli bir adımdır. Elbette bu adım, Hukuk Fakültesi kontenjanlarının olabildiğince sınırlandırılması ile atılabilir. Teorik bilgi hukuk eğitiminin olmazsa olmaz bir unsurudur. Öğrencinin derste anlatılanların yanında, bu konuları gerektiğinde birden fazla kaynaktan okuyarak öğrenmesi büyük önem taşır. Bu teorik bilginin, öncelikle içselleştirilmesi ardından da bu bilginin somut olaya uygulanmasını sağlayacak yöntemlerin de öğrenilmesi gerekir. İşte o zaman öğrenci hukuki sorunları analiz edebilme ve hukuk bilgisine dayanarak çözebilme yetisini elde etmiş olur.

Bu anlamda TOBB ETÜ'de, öğrenciler, henüz eğitimlerini tamamlamadan gerek mahkemelerde özellikle hukuk uygulamasına yön veren Yargıtay, Danıştay, Bölge Adliye Mahkemeleri gibi yüksek mahkemelerde, gerekse TOBB, Türkiye Noterler Birliği ve Baş Kamu Denetçiliği gibi kurumlarda ve avukatlar yanında uygulamanın içerisinde bulunma olanağına sahip olmaktadır. Lisans seviyesinde eğitimleri sırasında doğrudan uygulamaya katılan öğrencilerin kendilerini ifade etme becerileri artmakta ve öğrenciler "öğretirken öğren" yöntemiyle şekillendirilmiş hukuk klinikleri projelerinde de yer alabilmektedirler.

TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi öğrencilerimizden oluşan Hukuk Topluluğu, aldıkları nitelikli hukuk eğitiminin yanında sosyal, kültürel ve akademik alanlarda ulusal ve uluslararası etkinlikler düzenleyerek; bir yandan kişisel ve akademik olarak gelişmekte diğer yandan ise kendilerini ifade edebilme olanağı bulmaktadır. Bu etkinlikler arasında yer alan TÜZE Hukuk Dergisini çıkarmak başlı başına övgüyü hak etmektedir. Bu dergi aracılığıyla, bilgilerini ve deneyimlerini paylaşan ve kendilerini daha da geliştirme yolunda ilerleyen TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi öğrencilerini candan kutluyor, başarılar diliyorum.

TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi
Dekanı Prof. Dr. Çiğdem KIRCA

Topluluk Başkanından

TOBB ETÜ Hukuk Topluluğu tarafından çıkarılan, fakültemizin göz bebeği olan Tüze Hukuk dergimizin yeni sayısı ile karşınızdayız. 2017'den beri TOBB ETÜ Hukuk Fakültesi öğrencilerimizin ve mezunlarımızın emekleriyle bugünlere gelmiş olan Tüze Hukuk dergimiz hukuk camiasında müstesna bir yere sahiptir. Dergimizin amacı Türkiye'deki tüm hukukçuların, farklı hukuk nosyonları kazanmasına katkıda bulunmaktır. Yeni sayılarımızda sadece öğrencilerimizden değil, hukuk camiasının tüm mensuplarından yazı yayınlamayı amaçlamaktayız. Bu vizyondan hareketle dergimizin daha kapsayıcı bir eser haline geleceğine inanıyoruz. Tüze yayın ekibimiz bu kıymetli eseri ortaya çıkarırken yoğun, sistematik ve özenli bir çalışma sergilemektedirler. Tüze yayın ekibimizde görev alan, sayısı 100'ü aşan öğrencimize ve mezunlarımıza gayretlerinden ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

Cumhuriyetimizin 100. yılını kutladığımız şu anlamlı günlerde hukuk ve adalet kavramlarının, bir devlet ve millet için vazgeçilmez öneme sahip olduğunu bu sayımız vesilesi ile tekrar vurgulamak istiyorum. Ayrıca bu kavramların sosyal hayatımızın her bir parçasında yer etmesi için biz hukukçulara çok büyük sorumluluk düştüğüne inanıyorum.

Dergimizin bu günlere gelmesinde en büyük etken hiç şüphesiz TOBB ETÜ Hukuk Topluluğu'dur. ETÜ Hukuk Topluluğu olarak amacımız ülkemizdeki tüm hukuk fakültelerinde öğrenim hayatına devam edem veyahut mezun olmuş hukukçuları, hukukçu olmak nosyonunu kazandırıcı etkinlik ve faaliyetlerle buluşturmaktır. Bu alanda Türkiye'de çok önemli bir pozisyonda olduğumuzu açıkça belirtmek isterim. Bu anlamda Hukukta Kariyer Günleri, Hukukçusu Olmak, Akademik Yazın gibi daha birçok etkinlik yapmaktayız. Özellikle parantez açmamız gereken etkinliğimiz Hukukta Kariyer Günleri'dir. Hukukta Kariyer Günleri kapsamında; alanında uzman birçok avukat, savcı, hâkim ve devletin önemli kademelerindeki bürokratları ağırlıyoruz. Bu etkinliğimizle geçmişte 54'ü aşkın şehirden, 63 üniversiteden konuklarımızı ağırladık. Topluluğumuzun 10. yılını doldurduğumuz şu günlerde; etkinliklerimizin diğer üniversitelerde referans alınarak kariyer zirvelerinin yapılması, bizlerden yardım ve görüş talep edilmesi hiç şüphesiz bizleri çok gururlandırıyor.

TOBB ETÜ Hukuk Topluluğunun, bir topluluk misyonundan daha fazlasını ortaya koyarak bir akademi gibi çalışması ve bu anlamda Türkiye'de bir benzerinin bulunmamasının en büyük nedeni değerli üyelerimiz ve yönetim kurulu üyelerimizdir. 500'ü aşkın üyeye devam ettiğimiz 10. yılımızda, ETÜ Hukuk Topluluğu'nun bu günlere gelmesinde önemli katkılar sağlamış ve geçmişte görev alan başkanlarımıza da teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, mezun olup iş hayatlarını başarıyla sürdürmelerine rağmen bizden desteklerini esirgemeyen ve başta da söylediğimiz gibi göz bebeğimiz olan Tüze Hukuk dergisine katkı sağlayan tüm ekibimiz ve geçmiş editörlerimize, etkinlik ve yayım faaliyetlerimizde bizi destekleyen TOBB ETÜ Üniversitesi ve Hukuk Fakültesi öğretim üyelerine teşekkür ederim.

TOBB ETÜ Hukuk Topluluğu Başkanı
Fatih Samed KILIÇARSLAN

KARİYER RÖPORTAJI

Yargıtay 9. Ceza Dairesi Üyesi Sayın Rifat İnanç ile Kariyer Röportajı
Hazırlayanlar: Ali Kaan Karakaş, Elif Sude Acer, Fatih Önürme, Elif Akın

1-) Bu röportajı okuyacak değerli okuyucularımız için genel olarak kendinizden bahsedebilir misiniz? Rifat İnanç kimdir?

Öncelikle böyle bir röportaj vasıtası ile kendimizi ifade etme fırsatı verdiğiniz için çok teşekkür ediyorum.

1972 yılında o zaman Konya'nın bir kazası olan Karaman'a, halen Konya'nın Güneysınır ilçesine bağlı olan Ağaçooba köyünde doğmuşum. İlkokulu köyümde, orta ve lise tahsilimi Karaman'da tamamladıktan sonra, asıl ilgi alanım edebiyat ve tarih olmasına rağmen hocalarımla yönlendirmesiyle, 1990 yılında girmiş olduğum Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden 1994 yılında mezun oldum. Avukatlık stajı ve vatani hizmet görevinden sonra kısa bir süre avukatlık yaptım. 1997 yılı temmuz ayında başlamış olduğum hakim ve savcılık stajı sonunda 12 Kasım 1999 Düzce depreminden sonra Düzce hakimi olarak göreve başladım.

Sırasıyla Arıcak (Elazığ) ve Durağan (Sinop) Hakimliklerinden sonra 2005 yılı Mayıs ayında Adalet Müfettişliğine, 2011 yılı Ocak ayında Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başmüfettişliğine atandım. 29 Haziran 2011 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Türkiye Adalet Akademisi Başkan Yardımcılığına görevlendirildim. 2014 yılı Şubat ayında yeniden Türkiye Adalet Akademisi Başkan Yardımcılığına görevlendirildikten sonra aynı zamanda Adalet Akademisi Yönetim Kurulu Üyeliği ve Eğitim Merkezi Başkanlığı görevlerini yürüttüm. Mevzuat gereği eş zamanlı olarak Adalet Bakanlığı Arabuluculuk Kurulu Üyeliği görevinde bulundum. Akademideki görevim süresince "Yargı Etiği ve Mesleki Kimlik" derslerine girdim. 16 Temmuz 2018 tarihinde Hakimler ve Savcılar Kurulunca Yargıtay üyeliğine seçildim. Halen Yargıtay 9. Ceza Dairesi Üyesi olarak görev yapıyorum. Evli ve iki çocuk babasıyım.

2-) Serbest avukatlık ve hakimlik mesleklerini yapmış biri olarak, fakülteden mezun olduklarında hangi mesleği yapacakları konusunda kararsız kalan öğrencilere ne tavsiye vermek istersiniz?

Mezun olduktan sonra akademik alanda çalışmak ve bu alanda ilerlemek istemişim. O zaman üniversitelerde mevcut olan hakim yapı maalesef buna müsaade etmedi. Kısa bir avukatlık denemem oldu. Avukatlığın da karakterime uygun olmadığını gördüm. Hakimlik sınavlarında başarılı olduktan sonra kaderin çizdiği yolda ilerleyerek bugünlere geldim. Maalesef mevcut sistemde istediğiniz alanda ilerleme imkanı olmuyor. Kendinizi hayal etmediğiniz yerlerde bulabiliyorsunuz. Mezun olduğumuz yıllardaki siyasi ve ideolojik ortamda avukatlık dışında bir seçeneğimiz görünmüyordu, Allah bize Yargıtay üyeliğini nasip etti.

KARİYER RÖPORTAJI

Elbette ideallerimiz ne ise o alanda gayret etmek gerekir ancak hayaller ve realite çoğu zaman birbirine uymuyor. Farklı bir imkanla karşılaşınca bu fırsatı değerlendirmek gerekiyor. Vaktiyle idealist bir avukat olarak meslek hayatını sürdüren birçok sınıf arkadaşım avukatlıktan hakim ve savcılığa geçtikten sonra Adalet Akademisinde benim stajyerim olmuşlardır. Sebepler muvacehesinde elimizden geleni yaptıktan sonra kader perspektifinde Allah'ın bize nasip ettikleriyle yetinmek zorundayız. Kısacası büyüklerimizin kelim-ı kibar olarak ün kazanmış deyimleriyle söylersek "gayret bizden tevfiğ Allah'tan."

3-) Meslek hayatınız boyunca karşılaştığınız heyecan verici olayı bizimle paylaşır mısınız?

Profesyonel bir icracı olarak hukuk bürokrasisinin her alanında görev yaptım. Bu nedenle birçok heyecan verici olay yaşadım. Açıkçası hangisinden bahsedeceğimi bilemiyorum. Belki de en heyecan verici olan hakimlik ve savcılık sınavını kazanmamdır. Yukarıda söylediğim gibi o günün şartlarında neredeyse imkansız gibiydi. Bilenler bilir, 28 Şubat olarak bilinen post modern darbenin olduğu, ideolojik ötekileştirme ve baskının karabasan gibi Anadolu insanının üzerine çöktüğü yıllar. Kendi öz yurdumuzda yabancı gibi yaşadığımız yıllar. Mülakat öncesi gazetelerde çarşaf çarşaf isimlerimiz zikredilerek aleyhimize propaganda yapıldığı yıllar... Hâlâ o gazete kupürlerini saklıyorum. Ama neticede Allah'ın dediği oldu, bize hakimliği nasip etti ve bugünlere kadar geldik. Allah'a ne kadar şükretsek azdır. Allah vatanımıza ve milletimize layıkıyla görev yapmayı nasip etsin.

4-) Türkiye Adalet Akademisi'nde önemli ve etkili görevlerde bulundunuz, Türkiye Adalet Akademisi'nin yargı camiası için öneminden bahsedebilir misiniz?

Türk yargı sisteminde hakim ve savcı adaylığı stajı maalesef beklenen vasıfta yapılamıyor. Bu konuda söyleyecek çok sözüm var ancak hepsini burada zikretmem imkânsız. Bugünkü sistem içerisinde ideal anlamda olmasa da stajın en faydalı olduğu yer her şeye rağmen Türkiye Adalet Akademisi kısmıdır. Tabi adaylık sürecinin, hatta eğitim sisteminin bütün eksikliklerinin haksız bir şekilde Adalet Akademisinde tamamlanmasının beklenmesi Akademinin yükünü artırıyor. Eğitim sisteminden kaynaklanan bütün eksikliklerin Akademide giderilmesi bekleniyor. Akademiden sihirli bir dokunuş bekleniyor ki böyle bir şey imkansız. Buna rağmen Akademide yapılacak çok şey var, bunun için öncelikle yöneticilerin sonra da adayların büyük fedakarlık yapması gerekiyor. Akademi eğitimi hakim ve savcı adayları için tabiri caiz ise otobandan önce son istasyon olarak görülebilir.

KARİYER RÖPORTAJI

Akademnin öncelikli görevi bir hakim ve savcı kimliği oluşturmastır. Akademi sonunda adayların hem şekil hem esas itibarıyla hakimlik ve savcılığın gerektirdiğı etik ve ahlak ile mücehhez olarak mezun olmaları gerekiyor. Son on yılda yapılan yoğun alımlar ve yaşamları olağanüstü süreçler nedeniyle maalesef bu hususta beklenen özen gösterilememiştir. Bugün yargıda karşılaştığımız en büyük sorun budur. Elbette verilen eğitimlerle hukuki hataları asgariye indirmek için yeterli bilgi ve donanıma sahip bir şekilde adaylarımızı yetiştirmemiz gerekiyor. Bütün bunlara rağmen yapılan bir hukuki hatayı kendi usulü içerisinde itiraz, istinaf ve temyiz yolu ile düzeltme imkanı vardır. Ancak karakter zafiyetinin düzeltilmesi çok zordur. Bunu için Akademide özellikle bu hususun evleviyetle üzerinde durulması gerekir.

Mecellede belirtildiğı üzere genel bir hukuk kuralı olarak usul esasa mukaddemdir. Yani şekil esastan önce gelir. Ceza Usul Kanunu olmasa ceza kanunlarının varlığı anlamsızdır, yine hukuk usul kanunu olmasa esasa ilişkin diğer hukuk kurallarını nasıl uygulayacağımızı bilemeyiz. Ya da herkese göre bir usul ortaya çıkar ki bu da kaosa neden olur. Sosyal hayat da böyledir. İşte Akademi aynı zamanda mesleki etik, ahlak ve sosyal kuralların da hakim ve savcılara kazandırıldığı bir yer olmalıdır. Hakim ve savcı eğitimi benim alanım olduğu için çok şey söyleyebilirim ancak bu kadarla yetinelim.

Akademnin bir de meslek içi eğitim boyutu vardır. Yargı profesyonelleri ile yapılan işbirliği ve istişareler ile uygulamada ortaya çıkan aksaklıklar ve eksiklikler tespit edilerek meslek içi eğitim yolu ile bu eksiklik ve aksaklıkların giderilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Bu husus da önemli görevleri arasındadır.

Bir de gönül coğrafyası olarak tarif ettiğimiz Türk ve İslam dünyası başta olmak üzere birçok ülke ile yapılan işbirliği kapsamında bu ülkelerin hukukçularına yönelik eğitim ve karşılıklı bilgi paylaşımı çalışmalarını da Akademnin önemli faaliyetleri arasında sayabiliriz. Ayrıca mesleki yayınlar ve sempozyumlar vasıtası ile de hukuk alanında çok önemli hizmetleri bulunmaktadır.

5-) Ceza hukukunun sizin açınızdan ve kamu açısından öneminden bahsedecek olursanız, nasıl bahsederdiniz?

Hukuku toplumsal ilişkileri düzenlemek maksadıyla konulan, yaptırıma bağlanmış ve uyulması zorunlu kurallar bütünü olarak tanımlarsak, ceza hukukunu en etkili alan olarak karşımıza çıkar. Temel hak ve özgürlükler, insan hak ve hürriyetleriyle doğrudan ilişkili hukuk ceza hukukudur. En fazla tartışmanın olduğu alan da ceza hukuku alanıdır. Bu yüzden ceza hukuku uygulayıcıları bir kuşu elde tutmanın gerektirdiğı hassasiyetle davranmak durumundadırlar. Doğrudan ve etkili bir şekilde kul hakkı ile ilgili bir alandır yani. Açıkçası ceza hukukçusunun işi çok zor görünüyor. Allah yardımcımız olsun.

KARİYER RÖPORTAJI

6-) Yargıtay'ın adli yargı alanındaki önemini nasıl ifade edersiniz?

Yargıtay, adli yargı alanında temyiz incelemesi yoluyla hukuk uygulamasında birliği sağlamak üzere görev yapan en yüksek mahkemedir. Bölge adliye mahkemesi tarafından verilen kararların temyizi üzerine, bu kararların hukuka uygun olup olmadığına ilişkin nihai kararı verir. Temyiz başvurusu üzerine başvuruya konu istinaf mahkemesi kararının hukuka uygun olup olmadığı noktasında bir hukuki denetim yapar. Yargıtay'ın temel amacı hukuki denetim yoluyla tüm ülkede hukuk uygulamasında birliği sağlamaktır. İçtihat mahkemesi sıfatıyla uygulama farklılıklarını ortadan kaldırarak hukuki istikrarın sağlanması, gerektiğinde içtihadı birleştirme kararları ile kanuni boşlukları doldurması Yargıtay'ın hukuk sistemi içerisindeki önemini göstermektedir.

7-) Son olarak bu röportajı okuyacak olan TÜZE Hukuk Dergisi okuyucularına neler söylemek istersiniz?

Kendisi de bir hukukçu olan Hz. Mevlana “hukukun ilahi adalet okyanusundan bir katre” olduğunu söyler. Elbette bütün meslekler değerlidir. Ancak, yukarıda da söylediğim gibi; doğrudan temel insan hak ve hürriyetleri ile yani doğrudan kul hakkı ile ilgili başka bir meslek söyleyebilir misiniz? Kutsal bir görevi icra ettiğimiz kadar çok büyük bir vebal ve sorumluluk gerektiren bir mesleğin de sahibiyiz. Bu vebal ve sorumluluğun ağırlığı bizim uykularımızı kaçırmalı, ona göre kendimizi hazırlamalıyız.

İnsan ister hakim/savcı, ister avukat, ister akademisyen, ister doktor, ister ilahiyatçı, ister sanatçı veya başka bir meslekten olsun, bir vicdanı olduğu ölçüde insandır. Toplumda vicdan duygusu en yüksek düzeyde olan kişilerin hukukçular olması gerektiğini düşünüyorum. Hikayelerini büyük bir zevkle okuduğum Mustafa Kutlu'nun benim çok beğendiğim bir vicdan tarifi vardır. Vicdanı Cenab-ı Hakk'ın kalbimizdeki sesi olarak tarif eder. Elbette bütün insanlığın kabul ettiği evrensel değerlerden de istifade edeceğiz. Ancak son Gazze soykırımında da gördüğümüz üzere herkese insan hakları dersi veren dünyaya hakim güçlerin aslında böyle bir derdinin olmadığını görmüş olduk. Bize insanlık dersi vermeye kalkanların aslında bir kan ve gözyaşı medeniyetinin temelleri üzerinde oturduklarını ve halen de bu medeniyetin en zalim temsilcileri olduklarını çok acı bir şekilde anlamış olduk ve anlamaya devam ediyoruz.

Bizim medeniyetimizin temayüz eden vasfı adalet ve ahlak olmuştur. Rahmetli Sezai Karakoç'un belirttiği gibi devleti adalet, adaleti ahlak eksenli medeniyet ayakta tutar. Dünyaya yön veren bir medeniyetin ahfadı olarak öncelikle kendi medeniyet pınarlarımızdan beslenmeliyiz. Hukukçu olarak çevremize ve sosyal hayatımıza ahlak, adalet ve güveni yaymak ve yansıtmak zorundayız.

Bir de hukukçu olarak güzel Türkçemizi mesleğimize yansıtmak için elimizden gelenden fazlasını yapmak zorundayız. İlk derece ve yüksek mahkemelerin eski kararları aynı zamanda edebi bir eser niteliğindeydi. Ancak son zamanlarda savcılık ve mahkemelerin kararları neredeyse birbirinin aynısı gibi; edebi derinlikten ve belagatten yoksun, birkaç yüz kelime içerisinde dönüp dolaşan, klişeleşmiş sınırlı sayıda basmakalıp ifadelerle oluşturulmuş, bireyselleştirmeden uzak tatsız tuzsuz metinler! Bu yüzden hukuki kaynaklar yanında edebi yönü güçlü başka eserleri de okuyup zihin dünyamızı zengin Türkçemizin çok yönlü ifade özelliği olan kelimelerle doldurmalıyız. Kelime hazinemiz ne kadar güçlü olursa muhakeme ve ifade etme yeteneğimiz de o kadar güçlü olur. Böylece hukuki metinler vasıtasıyla millet olmanın en önemli unsurlarından biri olan Türkçemizi de gelecek nesillere aktarmış oluruz. Hukukçu genç meslektaşlarıma hayırlı ve huzurlu bir gelecek diliyorum. Bütün arkadaşlarımı her zaman çay içmeye ve sohbete bekliyorum.

KONU RÖPORTAJI

Ankara Barosu Yasa İzleme Enstitüsü Bünyesindeki Yapay Zekâ Hukuk Merkezi'nin Başkanı Av. Ali Altay ile Konu Röportajı

Hazırlayanlar: Dinç Alper İlbaş, Doğukan Yazıcı

1-) Yapay zekâ hukukuna olan ilginiz ve uzmanlık alanınız hakkında bize bilgi verebilir misiniz?

Bu alana yönelmeniz nasıl oldu? Bu yıl nerede tatil yapsak diye planlama için konuşurken cep telefonunuza tatil köyü reklamları gelmeye başlar. Cep telefonunuz kapalıyken “birileri” sizi dinledi de o reklamları mı gönderiverdi? Hele hele son günlerde telefonunuza aklınızdan geçen kimi konulara ilişkin linkler, haberler üşüşmeye başladı, yine o “birileri” aklınızı okuyor sanki... En yalın haliyle yapay zekânın gündelik hayatta ilişmediği alanın kalmadığı aşamada, bu ilişme’nin de bir hukuku olması gerektiği açık. Eskiden ülkemizde, kimbilir halen, kentlerimiz güneşin batımına doğru uzayıp büyürken, böyle büyüyen kentlerinden ardından da altyapı (kanalizasyon vd) koşa koşa kentlere yetişmeye çalışırdı. Yani önce kent gider, altyapı arkadan gelirdi. Şayet bu bir ilerleme ise, bu türden bir “ilerleme” halini yapay zekâ olgusu bağlamında, yalnızca ülkemiz için değil ve artık tüm dünya için söylemek mümkündür; yapay zekâ ölçülemez bir hızla gelişip, yükselirken, Yapay Zekâ Hukuku’nun bu hıza uyumlu bir hızla oluştuğunu, geliştiğini söylemek mümkün değil. Yani yapay zekâ olgusunu konuşmaya başladığımız tarihlerden bu yana yapay zekâ koşarak yükselirken, yapay zekâ hukukunun aynı süratle yol aldığını söylemek çok zor. Bu konuda çalışma yapanların çalışmaları (küçüksemek muradımız yoktur ama) “yapay zekâlı robot iş kazası yaparsa” ya da “yapay zekâlı bir otomobil trafik kazasına karışırsa” gibi bildik ve çok önceden başkaca aparatlar üzerinden tartışılıp tüketilmiş hususların tekrarını aşamamaktadır. Bütün dünyada yapay zekâ hukuku, onun doğrudan hedefi ve muhatabı olanların yani dünya halklarının (cep telefonlarında, bilgisayarlarında, elektronik eşyalarında herhangi bir hizmetten yararlanmak istemeleri halinde okunabilir ve anlaşılabilir olmayan ve fakat hizmeti sunan şirketler lehine hükümlerden oluşan metinlerin “onaylıyorum – devam et / onaylamıyorum” yollu) sözde rızaları üzerinden ilerlediğini söylemek abartılı bir değerlendirme olmayacaktır. Bu “rıza”nın ise hizmetten yararlanma zor’u altında verilen, verilmek zorunda kalınan rıza olduğu açık olmakla; rızanın yasallığı tartışmaya açıktır ve bu “rızanın meşruiyeti” sorunludur. Gündelik hayatımızın her alanına ilişkin yapay zekânın/bu üretim aracının sahibi olanların insafına terk edilmiş bir hukuk üzerinden kendine sonsuz bir egemenlik alanı oluşturması, yapay zekânın “iyicil kullanımı”na dair beklentinin hayal düzeyini aşamamasına da zemin oluşturmaktadır. Böylesi bir ortamda da bir hukukçu olarak ilgi, merak ve enerjimizi insanıyetten esirgemememiz zorunludur. Bir hukukçu için yapay zekâ gibi, yeni bir paradigmayı çağıran olguya yönelik “ilgi”, takdir edersiniz ki, sıra dışı bir ilgi değildir ve bu ve benzeri türden ilgililiklerin hukukçuluğun tanımına içkin olduğunu da yeri gelmişken söylemiş olalım. Yapay zekâ gibi bir olgu bağlamında, “uzmanlık” teriminin yani “yapay zekâ uzmanı” gibi bir terimin ya da “yapay zekânın x, y alanında uzman” gibi bir nitelemenin, hep “tarihi” bir terim ve niteleme olarak kalacağı söylenebilir. Öyle ki, Derginizle bu söyleşiyi yaptığımız saatte, Sayfa 2 / 6 yapay zekâ ile ilgili söyleyeceğimiz hemen hemen her şey, söylendiği saatten hemen sonra eskimiş ve tarihi bir söylem, yaklaşım olarak kalacaktır, olacaktır.

KONU RÖPORTAJI

Ağırlıklı olarak idare hukuku alanında çalışan bir hukukçu olarak, “Yapay Zekâ ve İdari Yargılama” konulu bir söyleşi, anlayışınıza da sığınarak, başlı başına başka bir söyleşinin konusu olmalıdır. En kestirme haliyle ve nihayetle, idari yargılama, bu yargılamaya konu olan çekişme için yapılacak yargılama, başta Anayasa ve normlar hiyerarşisindeki diğer normlara uygun olarak gerçekleştirilen bir faaliyettir ve idari yargıcın, adli yargıç gibi “hukuk yaratma hakkı” da yoktur. İlk bakışta, *bu türden bir yargılama faaliyetini yapay zekâlı bir idari yargıç mükemmelen gerçekleştirecektir* dediğimizde bile bu yaklaşımın altını doldurmak bir kitap boyutuna ulaşacaktır.

2-) Ankara Barosu Yasama İzleme Enstitüsü bünyesinde Yapay Zekâ Hukuku Merkezi’ndeki çalışmalarınızdan bahseder misiniz?

2019 yılının Şubat ayında, 70 kişilik Danışma Kurulu listesi ile birlikte Ankara Barosu Yasa İzleme Enstitüsü’ne Yapay Zekâ Hukuku Merkezi kuruluşu için başvurulmuş ve Merkezimiz Ankara Barosu Yönetim Kurulunun ve Yasa İzleme Enstitüsü yönetiminin kararları ile resmi olarak kurulmuştur. Yapay Zekâ Hukuku Merkezi kurulduktan sonra aynı yılın Aralık ayında “Yapay Zeka, Eğitim ve Hukuk” başlığıyla uluslararası, geniş katılımlı ve yapay zekanın mültidisipliner olarak ele alınıp, tartışıldığı bir kongre düzenlemiştir. Kongreye dünyanın çeşitli ülkelerinden pek çok bilim insanı katılım ve katkıda bulunmuştur. Böylesi bir kongrenin dünyada ilk kez yapıldığını memnuniyetle belirtmem gerek. Gerek Yapay Zekâ Hukuku Merkezi’nin kuruluşu ve gerekse bu Kongreden sonra yapay zekâ dediğimiz olgunun yalnızca yazılım mühendislerinin ya da bilgisayar mühendislerin ya da yalnızca hukukçuların konuşacağı, çalışacağı bir olgu olmadığına ilişkin duyarlık daha geniş kesimlerce de benimsenmiştir. Geldiğimiz tarih itibarıyla yapay zekâ çalışan dünya ülkelerinin tamamı yapay zekânın, mültidisipliner olarak çalışılması gerektiği konusunda tartışmasız bir yaklaşımı benimsemiş durumdadır. Yapay zekânın mültidisipliner olarak, bilim dünyasının her alanının katılım ve katkısı ile tartışılması, değerlendirilmesi, önünde sonunda “yapay zekânın iyicil kullanımının” tözü sayılmalıdır. Bunu söylerken elbette niyetin, maddi gerçekliği belirlediği gibi bir safdil yaklaşımımız yoktur. Ancak hâlihazırda, üretilen pek çok şeyin kötücül kullanımının insanlığa maliyeti taşınamaz ve sürdürülemez hale gelmiştir ve böyle devam etmesi halinde insanlığın kendini sabote ettiği bir sona doğru ilerlendiğini de kabul etmek gerekecektir. Dünyada, aklın ve bilimin ötelendiği sürecin sonuna gelinmiştir. Yapay Zekâ Hukuku Merkezi, kuruluş felsefesi ve gerçekleştirdiği uluslararası kongre ile bir ilk’i gerçekleştirmiş ve bu alanda rol model olmuştur.

Merkezimiz, yine bir ilk olacağını değerlendirdiğimiz haliyle, “Yapay Zekâ Hukuku Külliyyatı” başlığı altında, tahminen 15-20 ciltlik bir kitaplık oluşturmak istegindedir. Bu dev külliyyatın içinde “Yapay Zekâ ve Hukuk (YZ ve Ceza Hukuku, YZ ve Medeni Hukuk, YZ ve Anayasa Hukuku, YZ ve İdare Hukuku, vd)”, “Yapay Zekâ ve Felsefe”, “Yapay Zekâ ve Tıp (Sağlık Bilimleri vd)”, “Yapay Zekâ ve Matematik”, “Yapay Zeka ve Afet Yönetimi”, “Yapay Zeka ve Siyaset Bilimi”, “Yapay Zeka ve Emek” (...) gibi ciltler bulunacak.

KONU RÖPORTAJI

Merkezimizin kuruluşundan bir süre sonra ülkemizde ve dünyada, “yüzyüze” olan bütün etkinliklere ara verilmesine sebep olan salgın (pandemi) ortaya çıkmıştır. Bu durum “yüzyüze”liğin örselenmesine, dijitalliğin kutsanmasına da yol açmıştır. Merkezimizin etkinliklere yönelik yaklaşımı, yapay zeka denilen olgunun kavranıp, buna ilişkin duyarlılığın oluşması ile de koşut bir yaklaşımdır. Bu kavrayış ve duyarlılığın, henüz umulan ve beklenen düzeyde olduğunu söylemek olanaklı değildir. Bunu bir zafiyet olarak mütala etmek eğiliminde değiliz, yapay zekadaki gelişmelerin sabrı yok, biz sabırlıyız. Nasıl ki yapay zeka tek başına ve yalnızca yazılım değilse, “bilişim” de tek başına yapay zekayı kaldırabilecek kudrette değildir; yapay zeka bilişim içinde çalışılırsa ortaya kadük ve güdük sonuçlar çıkacaktır. Bu anlatımdan olarak; gerçekleştirilecek etkinlikler yalnızca ve tek başına Merkezi’mizin tasarrufu ve inisiyatifi ile ilgili etkinlikler değildir.

3-) Hukukçu, yapay zekâ teknolojilerinden nasıl faydalanır? Yurtdışında bu alandaki gelişmeleri nasıl görüyorsunuz?

Üzerinde konuştuğumuz bir konu ile ilgili bir yasanın numarasını, ilgili maddenin kaçınıcı madde olduğunu anımsayamayız ve sanki anımsayıversek yasa ve madde numarasıyla konuşsak daha etkili olacağımızı, daha bilgili görüneceğimizi düşündüğümüz zamanlar olmuştur. Bu bir yanılsama mıdır? Evet yanılsamadır. Çağdaşımız dünyada, insan beyni ile entegre olabilen çipler, insan beynine çip montajı konuşulmaktadır. Bunu, “insanlık kendini yapay zekâ üzerinden taklit ederken, kendini taklit edene dönüştü/dönüşüyor” gibi bir yabancılaşma bağlamında konuşabiliriz. Geriye çekilip, şu soruyu da sorabiliriz: Mevzuatın, uygulama örnekleriyle birlikte yüklü olduğu ve beyne monte edilebilen bir çip ile kim işbirliği yapmak istemez? Ya da, akıllı telefonlar çıktığından beri “gurbet” kavramına ne oldu? Hâlihazırda kullandığımız UYAP sistemi, yapay zekâ uygulamalarının en yalın örneklerinden biridir ve giderek büroları, ofisleri sönmülmendirmeye adaydır. Aksini iddia ettiğimiz safahatta ve örneğin, “yüz yüze görüşmeler için bir avukatın bürosu, ofisi ille olacaktır; bir yargıcın tanığı, sanığı, davacıyı, davalıyı birebir/yüz yüze gözlediği kürsüsü ille olacaktır” dediğimizde, bu yaklaşımın içinde yapay zekânın neyi, neleri yapamayacağına dair bir iddiamızın da bulunduğunu kabul edeceksek, bu iddia nedir? sorusunu sormak durumundayız. Bu sorunun yanıtı hukukçu ile yapay zekanın ilişkisinin derinliği ve boyutlarını da içeren yanıtlar olacaktır. Sözü edilen ilişkinin ortaya çıkaracağı sorunları, önleyici düzeyde saptamak zorunludur ve bilinen odur ki, hukukçu, yapay zeka teknolojilerini mesleğinin icrasının her aşamasında en etkili bir biçimde kullanabilir ve yapay zeka da buna hep hazır olacaktır. Her meslek için olduğu gibi bu kullanım ilişkisindeki en önemli sorun insanın kendine, yeteneklerine, erdemlerine, değerlerine yabancılaşması sorunudur. Yapay zeka teknolojilerinin eriştiği aşamada yapay zekalı bir hukukçu, insan hukukçuya oranla, kendisine yüklenen her işi mükemmelen yapacaktır; güzel. Peki yapay zekalı bir yargıcın ya da avukatın “adalet duygusu”ndan söz etmek mümkün olacak mıdır? Ya da yapay zekalı bir avukat, deneme aşamaları hariç, “kamu yararına avukatlık” yapabilecek midir? (Tekrara düşmek tehlikesini göze alıp, yeniden soralım: Peki, yapay zekalı hukukçu, insan hukukçuya oranla neyi, neleri hiç yapamayacaktır? Bu sorunun yanıtı, yapay zeka teknolojileri ile hukukçunun gireceği ilişkinin boyutlarını da somut bir olgu düzeyinde saptayacaktır. Aksi halde, yapay zeka teknolojileri ile bir hukukçunun ilişkisi paraya tahvil edilen ilişki düzeyini aşamayacaktır. Böylesi bir ilişki düzeyi ise yukarıda sözünü ettiğimiz yabancılaşma halinin daha derinlikli bir biçimde ortaya çıkmasına sebep olacaktır. Bu yabancılaşma düzeyi, ne yazık ki, cep telefonunda kayıtlı olduğu için telefon numaralarını ezberleme yeteneğimizin azalması/yok olması kadar basit bir içeriği işaret etmeyecektir). Hukukçuluk, zihin emeğinin kristalize olduğu, basit bir dilekçe gibi görünen metinlerde bile zihin emeğinin tüm boyutlarıyla tecessüm ettiği/ete kemiğe büründüğü bir meslektir. Kol emeğini tamamen ele geçiren yapay zekânın zihin emeği ile icra edilen mesleklerin tamamına da talip ve hevesli olduğu bilinmeyen bir husus değildir.

KONU RÖPORTAJI

Öyle ya, yapay zeka yorulmaz, tatil yapmaz, bunalmaz, yemek molası vermez, uyumaz, “hafıza-i yapay zeka, nisyan ile hiç malul olmaz”, güneş sensörüyle ürettiği enerji sonsuzdur, arıza yapsa bile kendini onarma yeteneği ya da bir başka yapay zekanın yardımıyla arızasını giderme yeteneği de vardır. Bu haliyle yapay zeka, bir hukukçunun ofisindeki en etkili “çalışan”/çözüm ortağı olacaktır: Çay servisinden, temizliğe, telefon yanıtlamaya, dosya tasnifi ve depolama ile arşivlemeye, ziyaretçi karşılama ve ağırlamadan, dilekçelerin ilgili merci ve mahkemelerine iletilmesine ve hatta dilekçe tanzimine kadar...

Yapay zeka teknolojilerinin hukuki faaliyetler ve mesleklerin icrası bağlamında dünyadaki kullanımında asparagas haberlerin (ki bu türden haberler dahi, yapay zeka teknolojisinin kullanımına dair insan tahayyülünün zenginliğini, yaratıcılığını ve yapay zekadan insanın beklentilerini de içermektedir) ayıklanması halinde, şimdilik kaydıyla, geriye kalanlar yapay zekanın iyicil kullanımına dair örnek olma düzeyinde değildir. Malum, bu alanda en son yapay zekanın sahte delil ürettiği ve bunun kullanan bir hukukçunun başının derde girdiğini okuduk. (Tabi bu arada, yapay zekanın işleyeceği verilerin tükenmesi halinde, yapay zekaya sentetik/sahte veri üretilebileceğinden de söz edilmektedir ki, bu bambaşka bir tehlike ve kulvardır; yapay zekanın hukuku üretilmezse, çok geç kalınmış olacaktır).

Kimi ülkelerde, sınırı belirlenmiş alacak davalarının yapay zekalı yargıç tarafından çözüme kavuşturulduğunu da okuyoruz. Bunun yanında, yapay zekanın büro ortağı olduğu, önüne gelen bir çekişme için insandan çok daha hızlı ve isabetli çözümler ürettiği yönündeki haberler, özünde memnuniyetle karşıladığımız haberlerdir.

4-) Hukuk teknolojisi alanında ülkemizdeki girişimleri ne aşamada görüyorsunuz? Türkiye’de bu alandaki çalışmalar nasıl geliştirilebilir?

Yapay zekânın diğer ülkelerdeki kullanımına oranla Ülkemizdeki kullanımı sürekli gelişme kaydeden bir düzeyde. Avukatların yararlandığı UYAP sistemi ile yargılamanın diğer elemanlarının yararlandığı UYAP sistemi aynı özelliklere sahip değil ve diğer yargılama elemanlarının sisteminin daha gelişkin bir sistem olduğu gözlenmektedir. Yapay zekâ teknolojilerinin hukuk dünyasındaki kullanımı, multidisipliner bir yaklaşımla oluşturulacak algoritmalar bağlamında gerçekleştirilmelidir.

KONU RÖPORTAJI

Oluşturulacak sistemin yanlılığını önlemek, sistemden üreyecek olan yargılama hizmetinin adalet duygusunu en üst düzeyde tatmin etmesinin sağlanabilmesi için her kesimden uzmanın, her siyasi düşünceden insanın katılım ve katkısının alınabilmesi gerekir; zor ve meşakkatli bir süreç değildir, başarabiliriz.

5. Yapay zeka ve hukuk alanında yaşanacak gelişmeler hakkında geleceğe dair öngörüleriniz nelerdir?

Sorunuzun bir bölümü yukarıdaki soruların yanıtları içinde olmalıdır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun bir kararında (mealen) "... ceza normlarının tedip etme özelliği" olduğu vurgulanır. Yani insanın işlediği suçlara yönelik olarak yargı yerlerince verilen cezaların, insanı terbiye ettiği ya da suç işlemenin nihayetinde cezai yaptırımla karşılanacağına dair bilginin dahi terbiye etme özelliği olduğu belirtilmektedir. İnsanı, suç işlemeye iten nedenleri ortadan kaldırmak mümkün müdür? İnsanın cezalandırılmadan insanlığını bir üst düzeyde yeniden üretmesini sağlamak mümkün müdür? Verili tahayyül dünyamızda böylesi bir dünya şekillenemese de olasılıklar dünyasında böylesi bir olasılık ille ki vardır.

Yapay zekâ pek yakın zamanda, özellikle önleyici hukuk için vazgeçilmez hale gelecektir. Bu alanda (ve aslen, diğer alanlarda da) yapay zekâyı kar etme güdülü çalışmalardan, yapay zeka üzerinden egemen olma güdülü yazılımlardan arındırmak zorundayız; yapay zeka çalışmalarımızı, yapay zekaya yönelik talebimizi ve beklentimizi bu yönde yoğunlaştırmak zorundayız. Sistemin doğasında kar etmek ve rekabet olduğu sürece, gerek yapay zekâyı ve gerekse hukuku bu "doğa"nın hışmından alıkoymak mümkün olamadığı gibi, hukukun ve yapay zekânın da buna göre şekillenmediğini söylemek de olanaksızdır. Pek ünlü bir hukukçu "hukukun ideolojisi iktisattır" derken, tam da yukarıda sözünü ettiğimiz hususu işaret etmektedir. Tüm bunlara rağmen, yapay zekâ teknolojilerinin hukuk alanında etkin, verimli ve adalet duygusunun tatmin edilebilirlik düzeyini yükseltecek şekilde kullanılacağını söylemek mümkündür ve bu durum insanlara kendilerini geliştirmek için kullanabilecekleri serbest zamanın artmasını da sağlayacaktır.

Bütün dünya ülkelerinin kabul edebileceği nitelikte, yapay zekânın denetlenebilirliğine ve iyicil kullanımına dair bir kurallar manzumesi henüz oluşturulamamıştır. Ancak bu konudaki gereksinimin yakıcılığı, ivediliği insanlığın gündemindedir ve bu konuda çalışma yürüten dinamiklerin (BM, AB, ABD vd) sayısının artması sevindiricidir; henüz bir mutabakat sağlanamamış olması umutsuzluk yaratmamalıdır. Ancak arada geçen sürelerde ve mevcut tıkanmışlık karşısında insanlığı bekleyen bir tehlikenin varlığına işaret etmek de zorunludur: Yürütülen çalışmaların belirli bir ivme kazanması uğruna ya da her dinamiğin kendi istediği kuralları egemen kılması uğruna ya da belirli bir yapay zeka doktrini ve bu doktrine uygun hukukun/uluslararası sözleşmenin kabulü uğruna "dijital dünyada 11 Eylül"ler üretmek isteyenler olacaktır. Bu tehlikeye meydan vermeden, yapay zekanın iyicil kullanımına ilişkin uluslararası düzeyde bir "Yapay Zekanın İyicil Kullanımına Dair Çerçeve Sözleşme" ortaya konulmalı, bu sözleşmeye göre de iç hukuk düzenlemelerinin ivedilikle gerçekleştirilmesini sağlamak zorunludur. Yarın çok geç olabilir.

6. Yapay zekâ ve hukukun kesişim noktalarında karşılaşılan etik sorunlar hakkında düşünceleriniz nelerdir?

Gündelik en sıradan etkinlikte bile onsuz olamadığımız yapay zeka için "Yapay zeka ve etik" başlığı altında yapılacak tartışmaların tamamında "yabancılaşma" olgusunu görmezden gelerek bir tartışma yürütmek bizi ya lokal ve gündelik, hemen tüketilebilir önlemler almaya yönleltecek

KONU RÖPORTAJI

(ki bu türden geçici, uçucu, popülist yaklaşımlar yapay zekanın kavranılmasını, iyicil kullanım olanaklarını örseleyecektir) ya da bizi hep “boşa düşürecekler”. Yapay zekânın teknolojik bir ilerlemenin mi ürünü olduğu yoksa bilimsel bir buluş mu olduğu konusundaki görüşmelerimiz bile “yapay zekâ ve etik” başlığının altını nasıl dolduracağımızı şekillendirebilirken, “yabancılaşma” olgusuna yönelik görüşlerimiz de, bu konudaki duruşumuzu, hukuki çerçeveyi şekillendirecektir. İnsanın kendi yarattığı bir nesneye (şeye, fenomene, eşyaya), kendine ait özelliklerin tamamını özgülemesi ve sonrasında da o nesne karşısında kendisini umarsız, yetersiz duyumsaması, nesneye benzemek istemesi ve giderek kendini o nesnenin bir ögesi gibi duyumsaması trajik bir olgu sayılmalıdır. Ne acıdır ki, türetilmiş yapay zekâ teorisyenleri, yapay zeka filozofları tam da böylesi bir ortamda yapay zekâ için “Anayasadan başlamak üzere mevzuatın tamamına etkili olacak şekilde yapay zekâyı hukuki kişilik verilmesi gerektiğini” önermektedirler; bunu yabancılaşmanın, yabancılaştırmanın doruğu sayabiliriz. Benzetme olsun diye söylemiş olalım; toplumsal sözleşmeyi unutup, toplumsal sözleşmeyi yok sayıp devleti konuşmaya başlarsanız, kendinizi “özelleştirme” kurumunun iyiliğini kötülüğünü, yararını zararını tartışırken bulursunuz; o ki, vakıanın “esas” sönümlenmiştir artık.

Habsora’yı duymuş ya da okumuşsunuzdur; İsrail’in Filistinlileri öldürmek için kullandığı yapay zekâ programı. Habsora ile ilgili haberlerde “Habsora’ya, İHA görüntülerinden, dinlenen konuşmalardan, hareket ve davranış şablonlarından elde edilen verilerin yüklendiği, Habsora’nın bu verileri işleyerek 30 bin kişilik bir liste oluşturduğu, bu listede yer alan insanları öldürdüğü (...)” belirtilmektedir. Haydi, yapay zekâ ve etik konuşalım! Yapay zekânın insan katliamında kullanılması gibi bir safahatta kiminle, hangi etiği konuşacağız? Evet, tüm bunlara rağmen yapay zekâyı ve etiğini konuşacağız. Tam burada yapay zekâ ve onun savaşlarda kullanımını, “haklı savaş” terimini konuşacağız; öyle ya yarattığımız nesne bizi yok etmeye başladı...

Yapay zekânın yaşlı, çocuk ayrımı yapmaksızın pornografiden, ses çoğaltmaya kadar pek çok mağduriyetin, kötücül kullanımın aracı haline gelmesi, sistemin kar güdüsünün bir başka yabancı görünümüdür. Demek ki, etik konuşulacaksa, kar güdüsünün de terbiye edilmesi zorunludur.

Sosyal medya dediğimiz sahada yaptığınız her hareketin, aramanın vs izini silme, yok etme olanağınız yok. Bunların hepsi (aslında, kişisel) veridir ve artık bu verilerin işlenmesi an’den kısa sürelerde gerçekleşmektedir. Adını kurgu koyalım ve şöyle başlayalım: Maruf bir otomobil markası (X marka) yine maruf bir arama motorundan “otomobil, trafik, yakıt tüketimi, yağmur sensörü, park, park etmek, vs” gibi sözcükler ve bu sözcüklerle kurulan tümceler ile yapılan aramaların günlük sayılarını, arama yapanların (işlenmiş) profillerini/yaklaşık kişilik özelliklerini de içeren raporları talep etti ve bu raporları yüksek bedeller ödeyerek satın aldı. Satın aldığı bu raporlara/verilere, ürettiği algoritmanın yüklendiği yapay zekâdan da reklam kampanyası çalışmasını istedi, aşamada, X marka otomobil rakipleri olan Y, Z marka otomobillere oranla çok fazla satış yaptı. Haksız rekabet davaları vs... Demek ki, etik konuşulacaksa, sistemin doğasına içkin “rekabet”in de terbiye edilmesi zorunludur.

Yapay zeka ve etik konusuna dahil edilebilecek pek çok başlığı (seçimler ve yapay zeka, özel hayatın gizliliği ve yapay zeka, vs) buraya ekleyebiliriz. Biz, kimi özellikli alanlara ilişkin bu etik sorununun “esas”na yönelik görüşlerimizi belirtmekle yetinmiş olalım. Diğer başlıklar için de bu yaklaşımı “teselsül” ettirebiliriz.

KONU RÖPORTAJI

7. Türk Hukukunda yapay zekâ konusunda karşılaşılan öne çıkan zorluklar nelerdir? Yapay zekâ sistemlerinin gelişmesinden kaynaklı olası uyuşmazlıklar yönünden mevzuatımızı yeterli buluyor musunuz?

Kişisel Verilerin Korunması ile ilgili yasamızın tarihi 2016; henüz yedi yaşında. Oysa Ülkemizde 1990'lı yılların başında internet kullanımı yaygınlaşmaya başladı. Kamera görüntülerinin, ses kayıtlarının, SMS ve WhatsApp yazışmalarının kanıt niteliğine ilişkin yargı kararlarındaki çelişkiler giderilmiş değil.

Yapay zekânın yaşlı, çocuk ayırımı yapmaksızın pornografiden, ses çoğaltmaya kadar pek çok mağduriyetin, kötücül kullanımın aracı haline gelmesi, sistemin kar güdüsünün bir başka yabancı görünümüdür. Demek ki, etik konuşulacaksa, kar güdüsünün de terbiye edilmesi zorunludur.

Yasal düzenlemelerin tamamına etkili olması gereken ilkelerden birinin de “öngörülebilirlik ilkesi” olduğu bilinen bir husustur. Hukukun düzenleme altına aldığı “insan-insan”, “insan-devlet”, “insan-eşya”, “insan-doğa” vb. alan ve ilişkiler için her şeyi önceden ve mutlak düzeyde görmek, öngörmek mümkün değildir. Ancak eğilimi, yönelimi görmek, eğilimin ve yönelimin erişeceği aşamaları (kusursuz olmasa da) öngörmek olanaklıdır. Grafikte, teknoloji doğrusunun bilim doğrusuna oranla “orantısız gelişimi”, teknolojik gelişmelerin bilimsel gelişmelerden daha hızlı ve daha önde olması, toplumsal yaşamın gerilemesine, sanat ve edebiyat üretiminin sentetik hale gelmesine, teknolojik gelişmelerin sanki bilimsel gelişmelermiş gibi derin bir yanılsamanın oluşmasına sebep olduğu kadar hukuk dünyasındaki “ileri, öngörülebilirliği yüksek” düzenlemelerin üretilmesini de, ne yazık ki olumsuz yönde etkilemiştir.

Yapay zekâ gibi bir olgunun, hâlihazırda egemenlik mücadelesinin en önemli aparatına dönüşmesi ve bu olgunun önlenemez yükselişi, yapay zekâyâ ilişkin hukuksal düzenlemelerin “anıtsal metinler” olarak ortaya çıkmasını da frenlemektedir ve egemen yaklaşım (post modern hukuk yaklaşımı) zaten anıtsal metinleri pek sevmemektedir. “Umumi manzara” böyle olunca, kutsanan bir “esneklik” bağlamında düzenlemeler yapılmakta ve yasal düzenlemeler giderek “öngörülebilirlik ilkesi”nden arınmaktadır. Öyle ya, esneyen ve sürekli değiştirmeye yazgılı hale gelen yasal düzenlemelerin “öngörebilmesi” pek de gerekli değildir artık ve bu durum üzücüdür.

Yasal düzenlemeler bağlamında “hukuken korunan değerler”in de değişmesi yasal düzenlemelerin öngörülebilirlik ilkesinden hızla uzaklaşmasına sebep olmuştur.

8. Yapay zekânın gelişmesiyle gelecekte bazı mesleklerin ortadan kalkacağı söyleniyor. Bu süreçten hukuk meslekleri nasıl etkilenir?

Bu sorunuzun yanıtlarken, “meslek”in tanımına ilişkin tartışmaya girmeyelim ama örneğin “broker” sözcüğü ile ifade edilenin de meslek olmadığını belirtelim. İnternette yapılacak bir taramayla “yapay zekânın ortadan kaldıracığı meslekler belli oldu” gibi pek çok habere, yazıya, “değerlendirme”ye erişmek mümkün ve bunları burada tekrar etmek verimsiz, sorunun yanıtı yerine olmamak üzere ve fakat yapay zekânın ortadan kaldıracığı meslekler bahsinde, daha ileriye sıçramak için gerileme adımı olarak tarihi, Ludculuk’u (makine kırcılık) okumak verimli olacaktır.

Yapay zekânın, kol emeği ile icra edilen mesleklerin neredeyse tamamını ele geçirdiğini ve yapay zekânın zihin emeğine talip olduğunu, bu alanda da epeyce ilerleme kaydettiğini söylemek mümkün.

KONU RÖPORTAJI

Yapay zekânın zihin emeği ile icra edilen mesleklere talip olması ve bunun Yapay Genel Zekâ aşamasında somut bir olguya dönüşmesi afaki bir saptama olmayacaktır; öncellerini görüyor ve yaşıyoruz. Yapay zekâ, insanın yaptığı her şeyi yapabilen, insanın yapamadığını da yapabilen bir potansiyeldir. Yapay zekâyı korku ve kaygı eşliğinde, korku ve kaygı ikliminde düşünmekten arınmak insanın değil, sistemin sorunudur. Yapay zekâ kimi meslekleri yok edecekse işsizlik mi artacaktır? İyi de, devlet bugünler için toplumsal olarak imzalanmış bir sözleşmenin ürünü değil midir?

Sorunuza müdahale ettiğimi düşünmeyiniz lütfen ama aslında, soruyu “yapay zekânın yok edemeyeceği meslekler hangileridir?” diye sormak, insanın “biricikliği”ni de konuşmak olacaktır. Yapay zekâ hangi meslekleri yok edemez, niye? Böyle sorulunca yalnızca insana ait olan, insani olan özellikleri, şefkati, vicdanı, merhameti, insani teması, insani sıcaklığı ve ancak bu suretle icra edilebilen meslekleri (öğretmenlik gibi) konuşmuş olacağız. Ama öğretmenliği yalnızca öğretene, doğru sayısı en çok test çözdüren gibi bir tanımla daraltacaksa ya da avukatlık mesleğini “para kazanmanın kristalize ve tek geçerli değer olduğu” bir meslek olarak tanımlayacaksa yapay zekâ öğretmenliği de avukatlığı da insandan daha mükemmel yapacaktır.

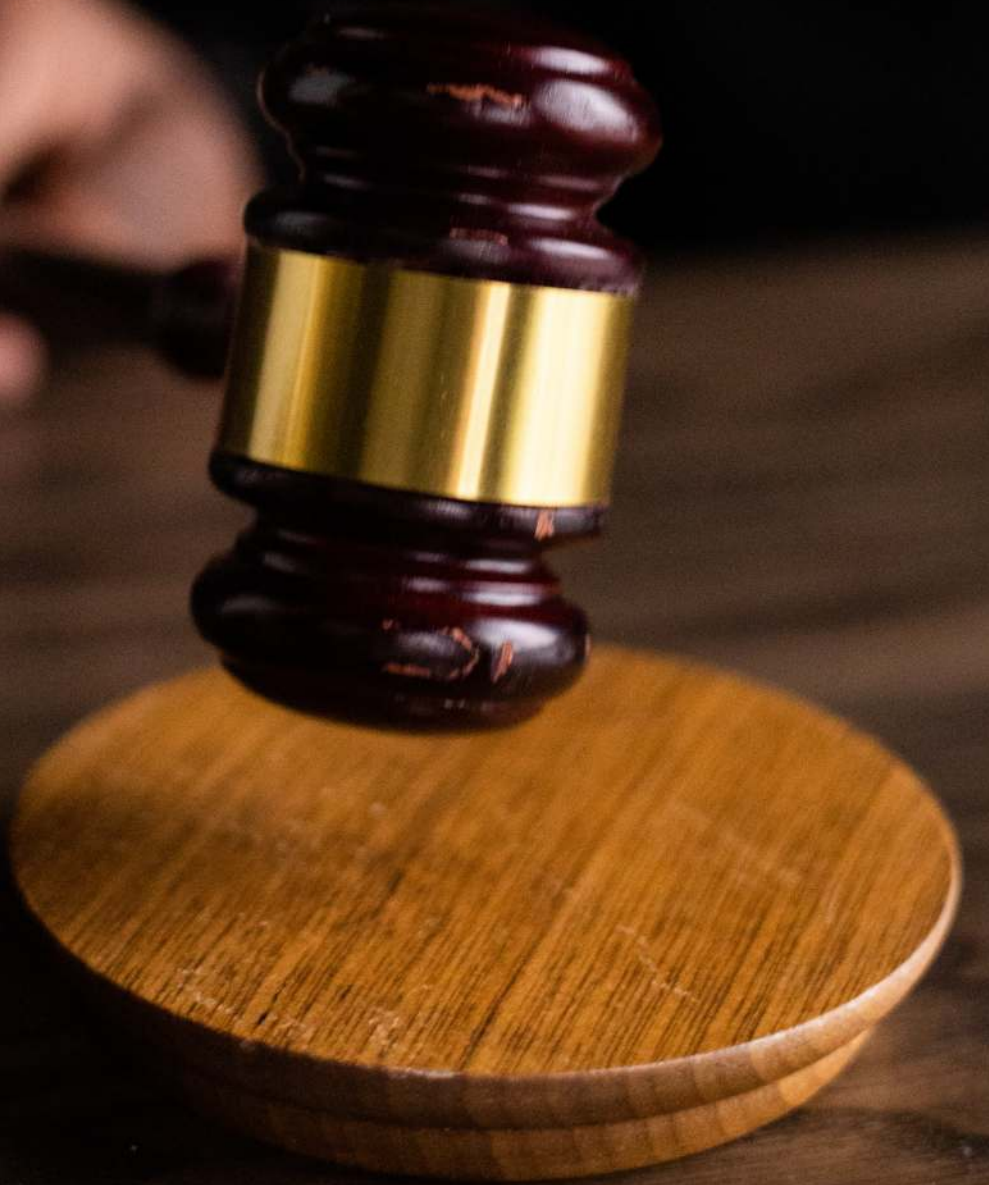
Şairliği bir meslek değil ama bir yaşama biçimi olarak mütalaa edelim; bir dostumuz, “yapay zekâ şiir yazabilir mi?” sorusunu yanıtlarken “şiir biraz da unutmaktır” demişti. Dışarıdan veri yüklendikçe, dışarıdan veri aldıkça kendini bir üst düzeyde yeniden üreten bir yapay zekânın, kullanacağı veri tükenirse ne olacak? sorusu (ki, son günlerde bu soru pek revaçta), insani yaratıcılığın da çağcıl ve tılsımlı sorusu olmalıdır. Ancak “insani, insana ait olup da, bilgiye dönüştürülebilen her şeyin yazılıma dökülmesi, algoritmasının oluşturulması olanaklıdır” gibi bir gerçekliği ihmal etmemek gerek.

Yapay zeka, yargılamasına egemen olan ilkelerin belirli ve sabit olduğu, yani “takdir hakkı”, “hukuk yaratma hakkı” gibi spesifik özellikleri olmayan yargılama görevini mükemmelen yapabilir. Takdir hakkı ve hukuk yaratma hakkı gibi özellikler yönünden de Yapay Genel Zekâyı kısa bir süre beklemek gerekecek.

Şimdi bu soruyu böyle yanıtlamak aslında kışkırtıcı bir yan da içeriyor. Karşı çıkılsa ve “hayır efendim, yapay zeka, yapay genel zeka da dahil buna, yargılama yapamaz çünkü” denilse, bu tümcenin devamı nasıl gelecektir? Yani ne diyeceksiniz? Başkaca ve hepimizin olan sorunları konuşmaya başlayacağız; yapay zekâlı bir yargıcın geçim derdi, sürülme korkusu, yükselme isteği vs gibi istekleri ve korkuları yoktur. Ve örneğin yapay zekâlı bir idari yargıç uygulanmadığı açıkça saptanmış bir idari yargı kararının, uygulanmaması sebebiyle idareye karşı açılan manevi tazminat davasında “davacı, idari yargı kararının uygulanmaması sebebiyle acı çektiğini kanıtlayamamıştır, bu sebeple davanın reddine” diyemeyecektir; her şeye rağmen der mi, der ama bunu diyebilen yapay zekâlı idari yargıcın algoritması incelendiğinde Anayasa’nın 2, 90/son, 138.maddesinin, İYUK’nun 28.maddesinin (yüzlerce Danıştay kararının, AİHM kararının, AYM bireysel başvuru kararının, Danıştay’ın da atıf yaptığı Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurul kararının) yüklenmemiş olduğu görülecektir.

Ben sormuş olayım, yapay zekâ hangi meslekleri yok edemeyecektir, niye?

“Adalet sözcüğü eşitlik anlamına gelmez. Adalet herkesin ihtiyacı olanı almasıdır. Eşitlik ise herkesin aynı şeyi almasıdır ve bu her zaman da adil değildir.”

TÜRK REKABET HUKUKUNDA TAHKİME ELVERİŞLİLİK

Yazan: Fatih ÖNÜRME

“Gerçekten, tarafların anlaşması ile belli bir hukuki ilişkiden doğan ya da doğabilecek uyuşmazlıkları yargılama yetkisi devletin yargı organlarından alınıp taraflarca tercih edilen tahkim merkezlerine veya geçici hakem/hakem kurullarına tanınmasına olanak sağlanmaktadır.”

Tahkim, özellikle ticaret hayatının olmakla beraber günümüz dünyasında hukuki ilişkilerden doğan ya da doğabilecek uyuşmazlıklarının ivedi bir şekilde çözümünü sağlamak amacıyla tarafların irade serbestisinin üzerine kurulu bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Öğretide, çeşitli tanımlamalara rastlanmakla birlikte tahkim, Kuru tarafından “Bir hak üzerinde uyuşmazlığa düşmüş iki tarafın, anlaşarak, bu uyuşmazlığın çözülmesini özel kişilere bırakmalarına ve uyuşmazlığın bu özel kişiler tarafından incelenip karara bağlanması”[1] olarak tanımlanırken aynı doğrultuda Nomer tarafından da “Bir hukuk düzeni içerisinde karar verme yetkisi özel irade beyanlarıyla mahkeme yerine resmi olmayan bir veya birden çok hakeme havale edildiği yargılama usulü”[2] olarak tanımlanmıştır. HMK’nın 412. maddesinde ise tahkime gidilmesi üzerine tarafların anlaştığını ifade eden tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşma olarak tanımlanmıştır. Gerçekten, tarafların anlaşması ile belli bir hukuki ilişkiden doğan ya da doğabilecek uyuşmazlıkları yargılama yetkisi devletin yargı organlarından alınıp taraflarca tercih edilen tahkim merkezlerine veya geçici hakem/hakem kurullarına tanınmasına olanak sağlanmaktadır. Ancak, bazı hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların tahkime götürülmesi olanaklı değildir. Nitekim, HMK’nın 408. maddesinde,

“Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir.” hükmü yer almaktadır. Benzer biçimde yabancılık unsuru içeren uyuşmazlıklar açısından MTK’nın 1. maddesinde yer alan “Bu Kanun, Türkiye’de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklarda uygulanmaz.” hükmü tahkime elverişliliğin sınırlarını çizmektedir. Bu iki hükümden çıkarılan ortak sonuca göre, taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar bakımından tahkime gidilmesi olanaklı görülmemektedir. Bu husus emredici şekilde kanun koyucu tarafından kanunda açıkça düzenlenmiştir. Fakat, kanunda yer alan “iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar” ile kastedilen uyuşmazlıklar açık değildir. Hangi işlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların iki tarafın iradelerine tabi olmaması ülke kanunlarına göre belirlenmesi gerekmektedir. Buna göre tarafların üzerinde irade serbestisine sahip olmadığı işler ülkelerin kanunlarına, öğretilerine ve içtihatlarına göre değişiklik göstermektedir.

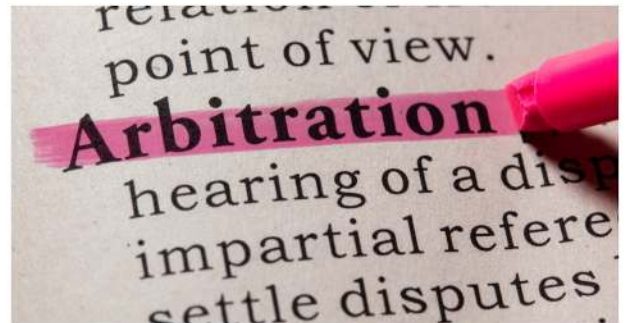
Rekabet hukuku uyuşmazlıklarının tahkime elverişliliğini kanun kapsamında incelediğimizde bu konuda bir açıklık bulunmamaktadır. Zira, HMK'nın 408.maddesi ile MTK'nın 1.maddesinde rekabet hukuku uyuşmazlıklarının tahkime elverişliliğini önleyici bir hüküm gözükmektedir. Rekabetin Korunması Hakkında Kanununda da tahkim yargılamasına yönelik açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, RKHK'nın 58.maddesinin 2.fıkrasına göre zararın üç katı ve fazlasına tazminata hakim karar vereceği sonucu çıkmaktadır. Hükümün mefhumu muhalifine göre diğer tazminat talepleri için tahkime gidilebileceği ortaya çıkmaktadır. Fakat, zararın üç katı ve fazlasını öngören tazminat taleplerinde mahkemenin münhasıran yetkili olduğu kanun koyucu tarafından sarıh şekilde düzenlenmiştir. RKHK'nın 59.maddesi ise zarar görenlerin kanıtları yargı organlarına sunabileceklerini düzenlediği için rekabet ihlalinin de mahkemelerce tespit edileceği açıktır.

Bunlarla birlikte, öğretide RKHK'nın 5. maddesinde yer alan muafiyet düzenlemesine göre rekabet ihlallerinin tespitinde Rekabet Kurumuna münhasıran yetki verilmiş olduğu kabul edilerek bu durumun tahkime elverişlilik engeli oluşturduğu ileri sürülmektedir.[3] Bu noktada pozitif hukuk açısından ikili bir ayırım yapılmalıdır.[4] Bolatoğlu'na göre rekabet ihlallerinden kaynaklanan idari cezai yaptırımlar bakımından Rekabet Kurumunun münhasır yetkili olduğu açık ise de, rekabet ihlallerinden kaynaklanan tazminat veya hata talepleri konusunda Rekabet Kurumunun münhasır yetkisinden söz edilmesi mümkün değildir. Kanımca, bu şekilde ikili bir ayırım yapmak rekabet hukuku uyuşmazlıklarının tahkime elverişli olup olmadığı bakımından büyük ehemmiyet teşkil etmektedir.

Güven ise benzer bir şekilde rekabet hukukunun kamu ve özel olarak ayrılarak düalist bir bakış açısı benimsemektedir. Benim de katıldığım bu görüşe göre, rekabet hukukunun kamu hukukuna ilişkin hükümleri açısından yetkili olanın Rekabet Kurumu içerisinde yer alan Rekabet Kurulu (Kurul) olduğunu ve Kurulun yetkisi kapsamındaki işlemlerle ilgili taraf iradelerine tabi bir konu bulunmaması nedeniyle tahkim yoluna başvurulamayacağını fakat rekabet hukukunun özel hukuk açısından sonuçlarına ilişkin olarak, rekabet ihlalinin özünde bir

haksız fiil olması dolayısıyla taraf iradeleri kapsamında olması nedeniyle bu konularda tahkime başvurulabileceğini savunmaktadır.[5] Dolayısıyla, kamu düzenine ilişkin konularda tahkime gidilemeyeceği genel kabul görmektedir. Ancak, buradaki kamu düzenini daima ulusal kamu düzeni olarak düşünmemek gerekmektedir. Zira, rekabet hukukunun kapsamını da göz önünde bulundurduğumuzda rekabeti bozan davranışların etkileri ulusal market piyasasından öteye, uluslararası çapta sonuçlar doğurabilmektedir. Bunun sonucu olarak, uluslararası nitelikteki uyuşmazlıklarda iç hukuktakinden farklı olarak "uluslararası kamu düzeni" kavramının ön plana alınması yoluyla tahkimin uygulama alanının genişletilmesi gereklidir.[6]

Uygulamada tarafların karşılıklı ve hukuka uygun rızaları ile kurulan tahkim anlaşmasının geçerli olabilmesi iki ölçüt bulunmaktadır. Bunlar sübjektif tahkime elverişlilik ve objektif tahkime elverişliliğidir. Sübjektif tahkime elverişlilikte tahkim anlaşmasının tarafları ile ilgili kısıtlamalar dikkate alınmaktadır. Objektif tahkime elverişlilikte ise tahkim anlaşmasının konu unsuru dikkate alınmaktadır. Diğer bir deyişle, tahkim anlaşmasının konusu tahkime gidilmesi için elverişli değilse yani tarafların bu konu hakkında irade serbestisi bertaraf edilmişse objektif tahkime elverişlilik gündeme gelmektedir. Bu kapsamda, iki tarafın iradesine tabi olmayan uyuşmazlığı doğuran hukuki işlemler bakımından tahkime elverişlilik mümkün görünmemektedir. Doktrinde bu hüküm, tarafların sulh ya da kabul yoluyla üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri konuların tahkime elverişsiz olduğu şeklinde yorumlanmaktadır. Buna göre iflas davaları, boşanma davaları ve çekişmesiz yargı işleri için tahkim sözleşmesi yapılamayacaktır.[7] Benzer şekilde, yazında ve yargı kararlarında aile hukukundan kaynaklanan evliliğin iptali, nesebin reddi, babalık, boşanma gibi uyuşmazlıklarda, çekişmesiz yargı işlerinde ve cumhuriyet savcısının yer aldığı dava ve işlerde irade özerkliği geçerli olmayacağından tahkime gidilemeyeceği benimsenmektedir.

Rekabet hukuku uyuşmazlıklarında tahkime gidilmeyeceğine ilişkin bir akım Türk mahkeme kararlarına yansımamaktadır.

Bunlarla birlikte, yabancı mahkeme kararlarından olan 1985 tarihli Mitsubishi kararı[8] ile ABD’de rekabet hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkime elverişsiz gören akım sona ermiş, rekabet hukuku ihlallerinden kaynaklanan özel hukuk taleplerinin tahkime elverişli olduğu görüşü benimsenmeye başlamıştır. Avrupa Birliği’nde de Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın EcoSwiss[9] kararıyla rekabet uyuşmazlıklarının tahkime elverişliliği ve hakemlerin AB rekabet kurallarını resen uygulamakla yükümlü oldukları kabul edilmiştir.

Sonuç olarak, günümüzde tahkimin uygulama sahası gittikçe genişlemektedir. Nitekim, doktrinde kamu rekabet uyuşmazlıkları için tahkime elverişli bulunması mümkün olmasa da özel rekabet uyuşmazlıkları için bu engel kaldırılarak tahkimi uygulama alanı genişletilmek istenmiştir ve tahkim yolu mümkün görülmüştür. Rekabetin Korunması Hakkında Kanununda da benzer bir düzenleme yer almaktadır. Ancak, özel hukuk kapsamında değerlendirilecek tazminat talepleri bakımından bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre, zararın üç katı ve fazlası olan tazminat talepleri için tahkime gidilmesine olanak tanınmamaktadır. Ancak, diğer tazminat talepleri bakımından bir sınırlama söz konusu olmayıp tahkime elverişli olduğu kabul edilmektedir.

Diğer taraftan Milletlerarası Tahkim Kanunu ve Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer alan düzenlemelere göre rekabet hukuku uyuşmazlıklarının tahkime götürülmesi hususunda bir açıklık bulunmadığından tahkime gidilebilmesi bu uyuşmazlıkların tarafların iradesine tâbi olup olmamasına göre belirlenecektir. Tarafların iradesine tâbi olan uyuşmazlıkların neler olduğu ise o ülkenin kanunlarına göre belirlenmesi gerekmektedir. Zira, uluslararası antlaşmalar tahkime elverişliliğin tanımı ve ölçütlerinin ne olduğu hakkında yeterli açıklamalara sahip olmadığından bunlar ulusal hukuklara göre belirlenmesi gerektiğinden bir ülkenin usul kanunlarında da yeterince açıklık yoksa o ülkenin önce rekabet hukukundan

kaynaklanan uyuşmazlıkları düzenleyen kanunlarına sonrasında ise diğer kanunlarına bakılması gerekmektedir. Kanunlarda böyle bir düzenleme mevcut değilse doktrin ve yargı kararları tahkime elverişliliğin kapsamını belirlemekte büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, rekabet hukukundan kaynaklanan tahkime elverişli uyuşmazlıklar için tahkime başvurulduğunda hakem veya hakemlerin başvuruyu reddetmemesi gerekmektedir. Aksi yönde olan hakem kararlarına karşı iptal davası açılabilir. Buna göre, Yargıtay bu davalarda tahkime elverişliliği göz önünde bulundurarak karar vermesi gerekmektedir.

- [1] KURU 2011, 816
- [2] NOMER 2008, 1
- [3] ÖZEL, 2008, S. 43; HUYSAL, 2010, S. 259.
- [4] GÜÇER, 2009, S. 219-220.
- [5] GÜVEN 2009, 448
- [6] KOCASAKAL 2006, 360
- [7] KURU 2011, 820
- [8] MITSUBISHI V. SOLER CHRYSLER-PLYMOUTH
- [9] ECO SWISS CHINA TIME LTD V BENETTON INTERNATIONAL NV, C-126/97, ECR 1999 I-03055.

KAYNAKÇA

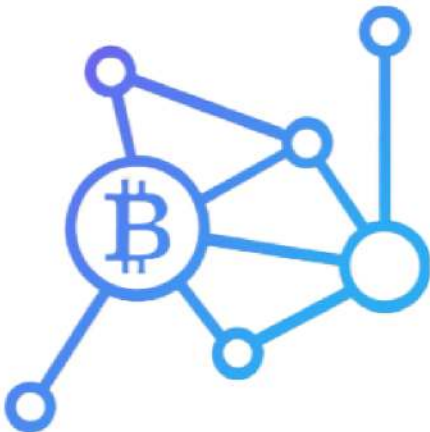
- Bolatoğlu Hilmi (2017); Rekabet Uyuşmazlıklarının Tahkime Elverişliliğine İlişkin Hukuki Çerçeve, Hakemli Makale, Hacettepe HFD.
- GÜÇER, Sülün: “Tahkim Yargılamasında Gündeme Gelen Rekabet Hukuku Uyuşmazlıkları”, BATİDER, C.25, (2009), (205-226).
- GÜVEN, P. (2009), Rekabet Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara.
- HUYSAL, Burak; Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik, Vedat Kitabevi, İstanbul, 2010.
- Kayalı, Didem (2023); International Commercial and Comparative Arbitration Law Ders Notları, TOBB ETÜ, Ankara.
- KOCASAKAL Ö. H. (2006), Milletlerarası Tahkim Kanununun Uygulama Alanının Belirlenmesi, Seçkin Yayınları Ankara 2006.
- KURU, B., ARSLAN, R. ve YILMAZ, E. (2011), Medenî Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, 22. Baskı, Ankara.
- NOMER, Ergin. (2008), Milletlerarası Tahkim Hukuku, Beta Yayınları, 3. baskı, İstanbul.
- ÖZEL, Sibel: Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri, Legal, İstanbul, 2008.
- Uluç, Didem (2012); Rekabet Hukukunda Tahkim Uygulamaları; Rekabet Hukuku Uzmanlık Tezleri Serisi No: 132, Ankara. 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun.
- Eco Swiss China Time Ltd v Benetton International NV, C-126/97, ECR 1999 I-03055.
- Mitsubishi v. Soler Chrysler-Plymouth, 473 U.S. 614 (1985).

BLOCKCHAIN TEKNOLOJİSİ, BITCOIN VE HUKUKİ KAPSAMLARI

Yazan: Şevval KILIÇ

“Blockchain kavramı her ne kadar Bitcoin ile iç içe geçmiş olsa da, kendine ait bir yapıdır. Blockchain, şifrelerle örgülenmiş bir şekilde verileri kayıt altına alan, merkezi bir kurum/kişi tarafından tutulmayan ve şifrelenerek tutulan bütün bilgilerin sistem içerisindeki herkesle paylaşıldığı bir sicil niteliği taşımaktadır.”

Bu yazımızda on yılı biraz aşan kısa tarihçesine rağmen gündemimizde sıklıkla yer alan blockchain teknolojisinin oluşumunu ve hukuk alanındaki göz ardı edilemeyecek yerini inceleyeceğiz. Blockchain kavramı her ne kadar Bitcoin ile iç içe geçmiş olsa da, kendine ait bir yapıdır. Blockchain, şifrelerle örgülenmiş bir şekilde verileri kayıt altına alan, merkezi bir kurum/kişi tarafından tutulmayan ve şifrelenerek tutulan bütün bilgilerin sistem içerisindeki herkesle paylaşıldığı bir sicil niteliği taşımaktadır. Blockchain teknolojisinin Google, Facebook gibi veri toplayan merkeziyetçi bir veri tutma sisteminin tersine bir yapı olarak, verileri ağa katılan herkes ile paylaşması ile beraber veri krallığından veri demokrasisine doğru bir geçişin merkez yapısı olmuştur. Blockchain teknolojisinin üç önemli özelliği olan merkezi olmayan dağıtılmış sistem, blok yapısının değişmez oluşu ve güvenli olması bu tanımdaki dikkat çekici unsurdur.

Blockchain'e dayanan bir veri tabanı oluşturmak için öncelikle bu ağın programlanması gerekir. Blockchain'le bu kadar ilintili olan Bitcoin sistemini burada somutlaştırırsak, ünlü Satoshi Nakamoto tarafından programlanan bitcoin ağını kullanan kullanıcılar uygulamayı indirdiklerinde kamuya açık ve kişiye özel olan iki anahtara sahip olurlar. Kullanıcılar uygulamayı indirirken aynı zamanda o zamana kadar oluşturulmuş bütün blokları da indirmiş olurlar. Burada bu blok sistemini açıklamamız gerekir. Bloklar, kullanıcıların kamuya açık ve kişiye özel anahtarlarını kullanarak kullanıcıların yaptıkları işlemleri (para gönderme, para alma gibi) şifrelemektedir. Yapılan her işlem için bir "hash" oluşturulmakta ve bu "hash"lar belirli bir büyüklüğe ulaştığında "blok"lar oluşmaktadır. Oluşan her yeni blok, kendinden önceki blok'un bütün verilerini içermektedir ve her blok'un kendine has bir dijital izi bulunmaktadır. Blokların bu birbirinden ayrılmaz ilintili yapısı ve kendilerine haslığı bloklarda dışarıdan bir müdahale ile meydana gelecek değişimlerin önüne geçmektedir.

Blokchain'in popülaritesi güvenlik meselesinden gelmektedir. Aynı zamanda dağıtılmış defter sistemi olarak da tanımlanan blockchain, kullanıcılar arasında gerçekleştirilen bütün işlemlerin kamu veya özel defter kayıtlarının tutulduğu ya da paylaşıldığı bir evre tabanı olarak değerlendirilir. Dağıtık kayıt sistemiyle beraber verinin tek merkezde bulunması değil, birden fazla denetleme modeliyle kayıt altında tutulmasıdır. Bu sayede, tek merkezci sistemde ortaya çıkabilecek olan bozulma, yok olma, silme, saldırıya uğrama, müdahale edilme gibi sorunların ortaya çıkmaması hedeflenmektedir. Aynı zamanda tüm kullanıcıların görebileceği şekilde gerçekleşen bu işlemler, katılımcıların çoğunluğunun oy birliğiyle doğrulanması ile veriler sahiplenir ve hiçbir zaman silinmez. Kısacası dağıtık defter teknolojisi, şimdiye kadar yapılan her işlemin kesin ve doğrulanabilir bir kaydını içermektedir. Defter-i kebire bir işlem veyahut etkileşim kayıt edildikten sonra değiştirilemez oluşu blockchain sisteminin güvenlik oluşumunun temelini yaratmıştır.

Bunlarla beraber blockchain teknolojisi aynı zamanda bu yenilikçi duruşuyla veri koruma hukukunda yeni düzenlemeleri de beraberinde getirmektedir. Şifreleme, değiştirilemez bloklar üzerinde kaydedilme ve hiçbir merkeziyete bağlı olmamasıyla veri koruma hukukunda da tartışmalara konu olmaktadır. Blockchain ağında kaydedilen verilerin kişisel veri kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Blockchain teknolojisinin temeli olan şifreleme sistemi ile beraber her blok'un kendi özel dijital izine sahip olduğundan bahsetmiştik. Blok'ların bu yapısı sebebiyle blok'larda yer alan hash'lerde yapılan işlem ile alakalı hacim, tarih ve diğer bilgilere ulaşmak mümkün olmaktadır. Fakat bu bilgilerin harf ve kodlardan ibaret olması ve kişinin ad, soyad, kimlik gibi bilgilerine yer vermemesi konuyu tartışmaya götürmektedir. Bütün bu tartışmayla beraber doğan veri sorumlusunun kim olduğu güçlüğü de bu konuyla alakalı karşımıza çıkan ikinci problemi oluşturmaktadır. Bütün bu problemlerde sorunu çözmek amacıyla blockchain ağının kapalı ya da açık olması durumlarının değerlendirmeye alınması düşünülse de Türk Hukukunda veri kayıt sisteminin kurulması ve idare edilmesi şartı aranmaktadır. Bu sebeplerden ötürü konunun bizim hukukumuz açısından bir netliğe ulaştığını söylemek doğru olmayacaktır.

Aynı zamanda akıllı sözleşmeleri hukuki açıdan aktifleştiren ve inceleme alanında değerlendirilmesine vesile olan bu teknoloji akıllı sözleşmelerde aracıyı ortadan kaldırarak, bu sözleşme türünü oldukça cazip bir konuma getirmektedir. Akıllı sözleşmeler, kural olarak blockchain ağına üye kullanıcıların protokol şeklinde bir yazılım sayesinde aralarında gerçekleştirdikleri işlemlerdir. Akıllı sözleşmenin ifası için katılımcılardan bağımsız bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağımsız mekanizma, hem bütün katılımcıların güvenine sahip olmalı hem de sözleşmeyi uygun maliyetle, hızlı bir şekilde ifa edebilme yeteneğine sahip olmalıdır.

Bitcoin ise Ethereum(ETH), Litecoin (LTC) gibi birçok kripto para biriminden biridir ve blockchain teknolojisi üzerine inşa edilmiştir. Blockchain ve bitcoin Satoshi tarafından 2008 yılında anonim olarak oluşturulmuştur. 2009 yılında Bitcoin'in yasal para birimleri bazında değerlendirilmesi New Liberty Standard adı verilen bir BTC alım ve satım hizmet platformu ile gerçekleşmiştir. New Liberty Standard'a ait mail adresine ne kadarlık Bitcoin almak istenildiği iletilmekte ve ödemeyi

Paypal platformu ile yapılmakla birlikte Bitcoin transferinin yapılacağı belirtiliyordu. İlerleyen zamanda online el değiştirme için pazarlar kurulmuştur. Bitcoin'i diğer kripto para birimlerinden ve de günümüz para birimlerinden veyahut değerli metallerden ayıran en önemli özelliği sınırlı olmasıdır. En başta az enerji ile çok bitcoin üretebilirken zamanla Bitcoin sayısı azaldıkça, bir tanesinin üretimi için artan enerji artmaktadır. Bu bir hiperenflasyondan korunma metodudur. Özellikle bitcoinin özel kurum ve hükümet sistemlerinden özerk olan yapısı onun kişi ya da kurumların kararlarından etkilenmemesini sağlamaktadır.

Bitcoin'in fiyatı belirlenirken bahsedilenlerden üzere farklı faktörler devreye girer. Bunlar: Fiyatlandırmanın temelini oluşturan piyasaya arz edilen Bitcoin sayısı ile ona olan piyasa talebi, bitcoin üretiminin maliyeti, devletler tarafından yapılan satış ve alımla ilintili regülasyonlar, madencilere her bir bitcoin bloğu için verilen ödül miktarı, diğer kripto paraların popülaritesi, yeni teknolojik gelişmeler, kendi iç yönetim yapısıdır. Bu noktada kripto para madenciliğinden de bahsetmek gerekir. BTC başta olmak kaydıyla belirli kripto paraların işletim sistemine bilgisayar işletimci gücü sağlanması karşılığında oldukça pahalı bir iş olan veri depolama hizmetini sağlayan çeşitli ağlara bu hizmetlerinden ötürü kripto para ile ödeme yapılmasıdır. Madenciliğin amacı içerisinde blockchain teknolojisinin merkezi bir otoriteye bağlı olmamasının devamını sağlamak bulunur.

Kripto para madencileri ilgili ilk hukuki düzenlemeler vergi hukuku alanında gerçekleşmektedir. Kripto para madencileri temelde iki şekilde vergi yükümlülüğü altına girerler. İlki, madencilik işlemlerinden sonra kazanılan kripto paralardan edinilen kazançlardır. İkincisi ise bu kripto paraların alış ve satışından kaynaklanan kazançlardır. Somutlaştıracak olursak kripto paraların satışından kaynaklanan kar-zarar, gelir-gider olarak gösterilebilmektedir.

Elde tutulan kripto paraların bir yıla kadar tutulması halinde kısa süreli gelir kazanç ya da kaybı söz konusu iken bir yıldan daha uzun tutulan kripto paralar için süreç uzun süreli kazanç ya da kayıp olarak nitelendirilir. IRS'e göre kripto paradan doğan kazancın hesabında ilgili kripto paranın alınması sırasında ortaya çıkan aracı komisyonu ya da transfer ücreti gibi giderler de masraf olarak hesaba katılabilmektedir. Kripto paralarla yapılan satın alımlarda satın alınan malın bedeli üzerinden kur hesaplanıp sanki kripto para satışı gibi değerlendirilip bu temelde kazanç vergisi vergilendirilmesi yapılmaktadır.

Özetle Bitcoin'in altyapısı olan ve zamanla kendi içinde büyüyüp gelişen blockchain teknolojisi ve kripto paralar hayatımıza milyon dolarlık pizza siparişiyle beraber Bitcoin Pizza Günü ile veyahut kaybedilen USB bellekteki yine milyon dolar değerindeki kripto paralarla sansasyonel bir şekilde girmiş olsa da ilerleyen zamanda monarşik veri sistemine kafa tutması ve şeffaf veri depolama sistemleriyle hayatımızda ve bununla beraber hukukumuzda büyük yeri olacağı ve mühim düzenlemelere kapı aralayacağı aşikardır.

KAYNAKÇA

- Borçlar Hukuku ile Veri Koruma Hukuku Açısından Blockchain Teknolojisi ve Akıllı Sözleşmeler: Hukuk Düzenimizde Bir Paradigma Değişimine Gerek Var mı?/ Mesut Serdar Çekin/İstanbul Hukuk Mecmuası
- Blockchain sözleşmelerinin Türk özel hukukundaki yeri:/ŞEREF TAŞ/Yüksek Lisans Tezi
- BLOK ZİNCİR TEKNOLOJİSİNİN VERGİ HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ/Hüda CARDA/Yüksek Lisans Tezi
- Blockchain Teknolojisi/Bedrettin Gürcan/Seçkin Yayıncılık
- Blockchain Teknolojisi Ve Kripto Varlıklar Eko Sistemi:/ Prof. Dr. Nalan Akdoğan, Prof. Dr. Deniz Umut Doğan, Doç. Dr. Özge Sezgin Alp

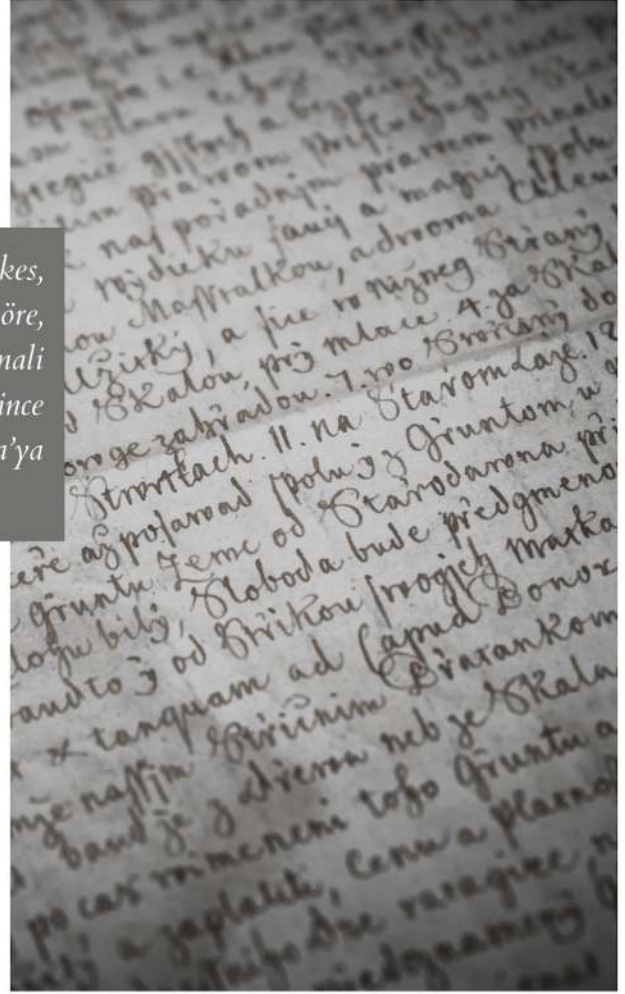
MAGNA CARTA SÖZLEŞMESİNDE VERGİNİN ROLÜ

Yazan: Seçil Çağlayan Çobanoğlu

“Bugün Anayasa’nın 73. maddesindeki “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.” ibaresindeki mali gücüne göre ifadesi ölçülülük ilkesince değerlendirildiğinde kökeninin Magna Carta’ya dayandığı yadsınamaz gerçektir.”

Klasik egemenlik teorisi, iki farklı boyutta ortaya çıkar: iç egemenlik ve dış egemenlik. Dış Egemenlik kavramı kısaca devletlerin birbirlerini uluslararası sistemde eşit özneler olarak kabul görmeleri ve birbirlerinin içişlerine karışmamaları sonuç olarak fiili bir özerkliğe sahip olmaları olarak ifade edilebilir. Diğer yandan İç Egemenlik kavramı, devletin belirli bir coğrafi alan ve o alanda yaşayan halk üzerinde mutlak hükmetme yetkisi ya da toplumda bulunan nihai ve mutlak otorite olarak ifade edilebilir. Şüphesiz; para basma yetkisi, vergi salma, ekonomik politikalar yetkisi gibi devletin iç egemenliği bağlamında önemli argümanlar arasında sayılabilir. Başka bir bakışla, vergilendirme yetkisi, devletin ülkesi üzerindeki egemenliğine dayanarak vergi alma konusunda sahip olduğu hukuki ve fiili güçtür.

Bilindiği üzere Magna Carta, günümüzdeki anayasal düzene ulaşana kadar yaşanan tarihi sürecin en önemli basamaklarından birisidir. Papa III. Innocent, Kral John ve baronları arasında, kralın yetkilerini karara bağlamak amacıyla imzalanmış olup Magna Carta Libertatum "Büyük Özgürlükler Sözleşmesi" 1215 yılında imzalanmış bir İngiliz belgesidir. Kralın bazı yetkilerinden feragat etmesini, kanunlara uygun davranmasını ve hukukun kralın arzu ve isteklerinden daha üstün olduğunu kabul etmesini zorunlu kılmıştır. Vatandaşların özgürlüklerini belirlemekten çok, toplum güçleri arasında bir denge kuran Magna Carta, kralın sonsuz olan yetkilerini din adamları ve halk adına sınırlamıştır.

Diğer yandan, Magna Carta Libertatum, İngiliz tarihinin en önemli sözleşmelerinden biri olduğunu kabul etmek gerekir. Toplamda 63 maddeden oluşan Magna Carta’nın balıkçılıktan borç ilişkilerine, ticaretten tanıma, vergiden yargılama usullerine ilişkin birçok konuda hüküm barındırdığı görülmektedir. Belgenin hem tarihsel hem hukuksal niteliğinin yanı sıra “bütçe hakkı”na ilişkin ilk yazılı vesika olarak kabul edilebilmesi öneminin kanıtı niteliğindedir. Bugün Anayasa’nın 73. maddesindeki “Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.” ibaresindeki mali gücüne göre ifadesi ölçülülük ilkesince değerlendirildiğinde kökeninin Magna Carta’ya dayandığı yadsınamaz gerçektir. Magna Carta’da vergi hukukunun izlerine 12, 14 ve 15. maddelerinde rastlamak mümkündür.

Magna Carta 12. maddesine baktığımızda Kral ancak;

1. kendini esaret altından kurtarmak,
2. oğluna asalet unvanı vermek,
3. bir defaya mahsus olmak üzere büyük kızını evlendirmek için halktan harcamalara katılma payı (vergi) isteyebilir.

Bu durumlar dışında kalan hallerde, Genel Meclisin kararı üzerine halk vergi ödemeye çağrılabilir. Halkı vergi ödemeye zorlayan irade, ister Kraldan, ister Genel Meclisten gelsin, yükleneceği yükün makul ve mutedil olması gerekir. 14. madde 12. maddenin üç istisnası dışında, bir yardım veya vergi kararlaştırırken gerekli genel tavsiyeyi alabilmek için başpiskopos, piskopos, rahip, kont ve büyük baronları, adlarına göndereceğimiz mektuplarla çağıracağız. Bizimle dolaysız olarak toprak ilişkisi olan herkese, şerifler ve diğer memurlarımız aracılığıyla, belirli bir günde “en az kırk gün mühlet vererek” belirli bir yerde toplanmak için bir çağrıda bulunacağız. Bütün çağrı mektuplarında, çağrının sebebi bulunacaktır. Böyle bir çağrı çıkarılınca, o gün için kararlaştırılan iş, mevcudun iradesine uygun olarak yapılacak, çağrılan herkesin gelmiş olması aranmayacaktır.

15. madde 15. madde: Gelecekte kimsenin, kendi hür adamlarından, kendi kurtuluş akçesi, büyük oğlunun şövalye olması ve büyük kızının “bir kere” evlendirme masrafları dışında bir sebeple yardım toplamasına müsaade etmeyeceğiz. Bu sebeplerle de ancak makûl bir yardım toplanabilir.

Sonuç yerine Magna Carta Sözleşmesi 12. maddesinde “Genel Meclisin kararı üzerine” vergilerin kanuniliği ilkesinin izlerine rastlanabilir. Bu durum biraz zorlama olarak da görülebilir. Ancak Anayasa 73. madde “Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır.” ibaresinde de olduğu gibi bu yetkinin meclise ait olduğu gerçeğinin izleri Magna Carta’da da görülmektedir.

Magna Carta, vergi salma yetkisinin iç egemenlik bağlamında kime ait olması gerektiğinin mücadelesini de bünyesinde barındırmaktadır.

Elbette bu mücadele kısa zamanda sonuçlanabilecek bir durum olamaz. Magna Cartaya benzetilen 1808 Sened-i İttifakı bile yaklaşık 40 gün sürmüş sonrasında rafa kaldırılmıştı. Günümüz modern vergi anlayışının ilk izlerini bu bağlamda 1215 Magna Carta’ya dayandırmak zorlama olsa da zaman bakımından en azından karşılaştırma yapmak yerinde olacaktır.

Devletler egemenlik haklarını kendilerine kazandırabilmek için ciddi mücadeleler vermektedir. TBMM’nin açılışıyla birlikte 1 sayılı Kanun Ağnam Vergisinin artırılması ile ilgili olup vergi hakkını özellikle iç egemenlik kavramının sonucu niteliğinde bir yöntem bir sonuç olarak ifade edilmesi yerinde olacaktır. Elbette dönemin koşulları, öncesi, sonrası ve hatta hukuki perspektifle bakıldığında bu durum farklı yorumlamalara açıktır, ancak üzerinde durduğumuz iç egemenlik ve vergi hakkı ilişkisi bağlamında yerinde örnek olabileceği kanaatindeyim.

Başka bir bakışla, iç egemenlik koşulunun sağlanması sonrasında vergi hakkının artık kazanıldığı söylenebilir, yine de konjoktüre göre bu yetkinin kullanılmasında siyasi ortam oldukça önem arz etmektedir. Günümüzden bir örnek olarak 6 Şubat 2023 tarihinde yaşadığımız yüzyılın felaketi olarak da nitelendirilen Maraş Depremi hepimizi derinden etkiledi. Bu durumu kendi konumuzda bağdaştırdığımızda, felakatin bir bilançosu olduğunu toplum olarak kabul etmemiz gerekir.[1] Devlet tarafından da bilançonun karşılanabilmesi için ek gelirlere ihtiyacı bulunduğu açıktır. MTV ek vergi 15 Temmuz 2023 tarihinde yürürlüğe girdi. Yine KDV oranındaki artış 10 Temmuz 2023 tarihinde yürürlüğe girdi.

Bu durum siyasi bir hamle olmakla birlikte aynı zamanda bir sonuç olarak da karşımıza çıkmaktadır ve tartışmaya açıktır. Acaba devlet olarak nitelendirdiğimiz yürütme erki vergi artışı yoluna gittiği bu tarihlerin seçim sonrasında olması durumu siyasi bir hamle mi yoksa iç egemenliğin seçim sonrasında güçlendiğinin bir kanıtı mı?

[1] BU DURUM PEACOCK WISEMAN HİPOTEZİNE BENZETİLEBİLİR VE BAŞKA BİR ÇALIŞMA KONUSU OLABİLİR.

KAYNAKÇA

- Hamit Emrah BERİŞ, “Egemenlik” 3. Baskı, 2021
- A.Metin Uracin, “Magna Carta Libertatum (Büyük Özgürlükler Sözleşmesi)” <https://www.istanbulbarosu.org.tr/files/docs/Magna2017-2.pdf>
- Kamil TÜĞEN, “Devlet Bütçesi” 11. Baskı İzmir- 2012 s.6
- Salih TAŞDÖĞEN, “Temsilsiz Vergi Olmaz İlkesi Bağlamında Magna Carta’ya Farklı Bir Bakış” Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012, C.2, S.49
- Drew, K. F. , “Magna Carta” Greenwood Press, 2004.

AHLAKLI-AHLAKSIZ EYLEM VE İNSANIN ÖZÜ

Yazan: Ata KARADENİZ

*“Hukukun nesnesi olan toplumu
oluşturan her insan özünde kötü
ve ahlaksızdır.”*

Hukukun Nesnesi Olarak İnsan

Hiç kuşkusuz, hukukun fonksiyonunu en basit şekilde toplum düzenini sağlamak olarak tanımlayabiliriz. Hukuk; bu amaç için öncelikle toplum gerçeklerini bütün şeffaflığıyla anlamalı, olumlu ve olumsuz yönleriyle toplumsal ve bireysel gerçekliği olduğu gibi görebilmelidir. Çünkü ancak ve ancak toplumun gerçekliğinin hukuk ve hukukçular tarafından olduğu gibi anlaşılmasıyla toplum için en uygun normlar düzenlenebilir ve etkili hukuki mekanizmalar oluşturulabilir. Toplum düzeninin sağlanması da bu yoldan geçer. Örneğin hukuk yaratıcıları uygulanması üzere hukuk yaratılacağı toplumun sosyokültürel, siyasi, ekonomik, psikolojik ve sosyolojik yapısını olduğu gibi anlayıp tanımlayamazlarsa oluşturacakları hukuk sistemi toplum yapısının gerçeklerine göre düzenlenmiş olmadığı için uyum sağlamayacak ve istenen sonucu veremeyecektir.

Başka bir deyişle hukuk sistemi; hukukun en temel fonksiyonu olan toplum düzenini sağlama işlevini gerçekleştiremeyecektir. Bu yüzden toplumun gerçekliğinin hukuk ve hukukçular tarafından kavranması, hukukun en temel fonksiyonunu yerine getirebilmesi için büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Bu sebeple, bir toplum için etkili ve işlevli hukuk sistemi oluşturulurken toplumun yapısı bütün şeffaf gerçekliğiyle değerlendirilmelidir.

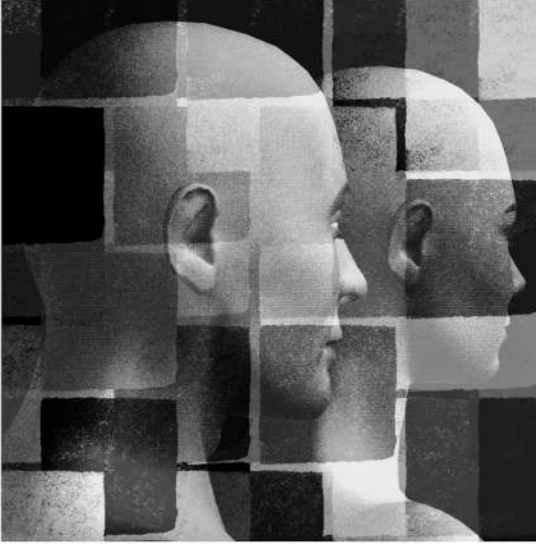
Bu gereklilik her şeyden önce toplumu oluşturan temel yapıtaşlarını, yani bireyleri

ve insanın özünü su şeffaflığında anlamayı gerektirir. Ve insanı, insan psikolojisini anlamak insanın ahlaki yapısını anlayabilmekten geçer. İnsanın ahlaki yönü ve eylemlerinin motivasyonu için geçerli olan insanın özüne ilişkin bir husus eğer olduğu gibi anlaşılamaz ve tespit edilemezse toplum bu gerçekliğe göre değerlendiremeyecek ve dolayısıyla tahmin edileceği üzere toplum için etkili ve işlevli bir hukuk sistemi oluşturulamayacaktır.

Sonuç olarak: amaçsalılık bağı ile bağladığımız bu zincirin son halkasını oluşturan 'hukuk sisteminin toplum için etkili ve işlevli olması'nın sağlanması için insanın ahlaki özünün gerçekçi bir bakış açısıyla anlaşılması ve değerlendirilmesi gerektiği açıktır. Bu yazı ile amaçlanan; iyi ve kötü insan, ahlaklı-ahlaksız davranış(eylem) kavramlarını ahlak felsefesi çerçevesinde tartışmak suretiyle insanın ahlaki özüne dair bir sonuca varmak ve bu sayede etkili ve işlevli bir hukuk sistemi oluşturabilmenin temel şartının gerçekleştirilmesine ışık tutmaktır.

İyi İnsan ve Kötü İnsan

Hepimiz günlük hayatımızın akışında farklı kültürler, farklı coğrafyalara ve farklı sosyal çevrelere ait, çeşitli dini inançlara ve siyasi görüşlere mensup birçok insanla sosyal ilişkiler kurmaktayız. Bu sosyal ilişkilerimizi, sosyal hayatlarımızda yer alan kişileri iyi veya kötü olarak değerlendirmek suretiyle insanların yapılarına ve onlarla olan tecrübelerimize göre şekillendiririz. Bu değerlendirmedeki kıstaslarımızı kişilerin eylemleri ve bu eylemlerdeki motivasyonları, yani amaçları oluşturur. Kişinin eylemlerinin genelini ahlaklı eylemler oluşturuyorsa kişiyi “iyi insan”, davranışlarının çoğunluk bir bölümü ahlaksız eylemler oluşturuyorsa “kötü insan” olarak değerlendiririz.

Kant’ın Ahlak Felsefesi Çerçevesinde Ahlaklı-Ahlaksız Eylem

Tam da bu noktada ahlaklı ve ahlaksız eylemin tam olarak ne olduğu ve hangi eylemlerin ahlaklı veya ahlaksız eylem olarak nitelendirilmesi gerektiği problemi karşımıza çıkmaktadır.

Fakat öncelikle belirtmek gerekir ki fiziksel veya zihinsel zorlama sonucu meydana gelen eylemler ahlaklı olup olmadıkları, bir başka deyişle ahlaklı eylem veya ahlaksız eylem olarak nitelendirilmeleri konusunda değerlendirilemez. Çünkü eylemi gerçekleştiren kişinin gerçekleştirdiği eylemde sağlıklı iradesi söz konusu değildir. Başka bir deyişle kişinin, fiziksel veya zihinsel zorlama sonucu meydana getirdiği eyleminde iradesi ve öznel ahlaklı niteliği bir önem arz etmemektedir.

Bu yüzden yazının devamında değerlendirilecek ve bahsedilecek eylemler, zorlama sonucu meydana gelmiş eylemler olmayacaktır.

Ahlaklı ve ahlaksız eylemi anlayabilme ve tanımlayabilme yolunda Alman felsefesinin kurucusu olan ve Aydınlanma Çağı’na ışık tutan Prusya kökenli Alman filozof Immanuel Kant’ın ödev ahlakı düşüncesi sorularımızı cevaplıyor. Ödev ahlakı düşüncesi kapsamında Kant’a göre; “Bir eylem, herhangi bir menfaat veya beklenti içerisinde yapılmışsa bu eylem ahlaklı değildir. Fakat bir eylem, ödev(sorumluluk) duygusu içerisinde, hiçbir çıkar veya beklenti içerisine girmeden yapılmış ise ahlaklıdır.”. Başka bir deyişle Kant; bir eylemin ahlaklı olarak nitelendirilebilme şartını, kişinin o eylemden bir menfaat ve beklentisi olmamasında görüyor. Kant’ın bu düşüncesinden kişinin bir menfaati veya beklentisi olan hiçbir eyleminde -her ne kadar bu eylem, eylemi gerçekleştiren kişi dışında bir varlığa fayda sağlamış olsa bile- ahlaklı davranmadığını ve bu eylemin ahlaksız bir eylem olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Daha da anlaşılır olması adına somut bir örnek vermek gerekirse: Zengin bir iş adamı olan Kıvanç bir yardım kuruluşuna bağışta bulunmuştur. Eğer Kıvanç’ın bu eylemi gerçekleştirmesine sebep olan motivasyon şahsi ününü arttırma amacı barınıyorsa (maddi ve görünür menfaat) yaptığı bu eylem her ne kadar yardıma ihtiyacı olan bir kişiye fayda sağlamış olsa da ahlaklı bir eylem olarak değerlendirilemeyecek, ahlaksız eylem olarak nitelendirilecektir. Çünkü Kıvanç’ın bu eylemden bir menfaati, beklentisi vardır. Ancak Kıvanç; bu bağışı isminin duyulmasını tercih etmeyerek hiçbir menfaat veya beklenti gütmeksizin yapmış olsaydı, bu durumda eylemi ahlaklı bir eylem olarak nitelendirilebilecekti. Peki Kıvanç’ın veya herhangi başka bir insanın herhangi bir eyleminde herhangi bir menfaatinin bulunmaması mümkün müdür?

İnsanın Özü

Bahsedilen menfaat kavramını sadece maddi bir kar veya görünür bir çıkar olarak algılamak menfaat kavramının kapsamını yanlış olacak şekilde daraltacaktır. İnsan duygusal bir varlık olduğuna göre maddi ve görünür menfaat ile birlikte psikolojik ve manevi menfaatleri (örneğin iç huzur, vicdan rahatlığı, kişinin kendisini iyi bir insan olarak görme isteği) de göz önünde bulundurmak ve ahlak felsefesi çerçevesinde bu tür menfaatleri de menfaat kavramı kapsamına almak gerekir. Örneklenen bu olumlu his ve düşüncelere sahip olma isteği de kişinin menfaatini oluşturmaz mı?

İç huzur, vicdan rahatlığı ve kişinin kendisini iyi bir insan olarak görme isteği gibi olumlu his ve düşünceler zıtları olan iç huzursuzluk, vicdan azabı ve kişinin kendisinin kötü bir insan olarak görmesi gibi olumsuz his ve düşüncelerle kıyaslanarak ele alınırsa şüphesiz her insan olumlu his ve düşüncelere sahip olmayı tercih edecektir. Olumsuz his ve düşüncelere sahip olmak insanı yıpratır, yorar ve psikolojik sağlığına zarar verir. Kişinin özsaygısını ve benliğini sarsar. Olumlu his ve düşüncelere sahip olmak ise tahmin edileceği üzere kişiyi besler, kişiye yaşam enerjisi verir ve psikolojik sağlığına katkı sağlar; kişinin özsaygısını ve benlik anlayışını güçlendirir. Hiçbir insan hayatında; iç huzur varken huzursuzluğu, vicdan rahatlığı varken vicdan azabını, kendisini iyi bir insan olarak görebilmek varken kendisini kötü bir insan olarak görmeyi istemez. Bu yüzden örneklendirilen bu psikolojik ve manevi unsurlar da kişinin menfaatinin oluşturur ve kişi farkında olsa da olmasa da bu unsurlar kişinin karar verme mekanizmasında önemli rol oynar.

Öyle ki çoğu zaman kişi gerçekleştirdiği ve ahlaki olduğuna inandığı örneğin bir bağışta bulunma eyleminde bu unsurların (manevi ve psikolojik unsurlar) etkili olduğunun farkında değildir. Ama kişi farkında olsa da olmasa da kabul etmek gerekir ki; örneğin bir gece vakti sokakta peçete satan küçük bir çocuktan peçete satın alarak ona yardım eden kişinin bu eyleminde çocuğa yardım etme amacı bulunabilir. Ancak kişinin bu eylemde bulunmasında etkili olan menfaat unsurları arasında kişinin kendi vicdanını rahatlatma ve egosunu iyi bir insan olduğu yönünde tatmin etme ihtiyacının da bulunduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü kişi çocuktan peçete almazsa kısa bir süreliğine de olsa iç huzuru bozulacak, vicdanı onu rahatsız edecek, en azından içi rahat etmeyecektir. Bu olumsuz his ve düşüncelerden kaçınmak adına kişi içgüdüsel olarak kendi menfaatine uygun eylemi gerçekleştirmeye yönelir ve o küçük çocuktan peçete satın alır.

Sonuç

Düşüncelerimizi ve neden sonuç ilişkisi kurduğumuz kavram bağlantılarını derlemek gerekirse: Aslında her insanın her eyleminde -kişi eğer bir eylemi sağlıklı öz iradesiyle gerçekleştirmişse- maddi ve görünür menfaat motivasyonu bulunsun da bulunmasa da psikolojik ve manevi menfaat motivasyonları bulunur. Bu durum da aslında her insanın her eyleminde en azından psikolojik ve manevi menfaat motivasyonlarıyla hareket ettiği için her eylem, bu eylemde bulunan kişinin söz konusu fiili ortaya koymakta bir menfaati olduğu sonucunu ortaya koyar. Kişinin menfaati bulunan hiçbir eylemi ahlaklı eylem olarak değerlendiremeyeceğimiz için ortaya çıkan sonuç insanın neredeyse her eyleminin ahlaksız eylem olduğudur. Bu sebeple bu akıl yürütme sonucunda denebilir ki eylemlerinin çoğunluğu ahlaksız eylem olduğundan her eylemi sebebiyle her insan özünde 'kötü insan'dır.

- 1)Eylem, eylemi gerçekleştiren kişinin eylemden bir menfaati olduğu takdirde ahlaksız eylem olarak nitelendirilir.
- 2)Her insanın her eyleminde bir menfaati vardır. (psikolojik ve manevi menfaat motivasyonu)
- 3)Bu sebeple her insanın her eylemi ahlaksız eylem olarak nitelendirilmelidir.
- 4)Her eylemi ahlaksız olan kişileri "kötü insan" olarak nitelendirmemiz gerekir çünkü eylemlerinin genelini ahlaksız eylemlerin oluşturduğu kişiler "kötü insan" olarak nitelendirilir. (bütünlük genelliği sağlar)
- 5)Her insanın eylemlerinin çoğunluğunu ahlaksız eylemlerin oluşturması sebebiyle her insan özünde 'kötü insan'dır.

KAYNAKÇA

-Immanuel Kant'ın Felsefesi/Heinz HEİMSOETH/Çeviren: Takiyettin MENGÜŞOĞLU/Remzi Kitabevi
-KANT'IN AHLAK METAFİZİĞİNDE ÖZGÜRLÜK VE AHLAK YASASI SORUNU/Ahmet Serbun BEHÇET /Yüksek Lisans Tezi
-AHLÂKIN TEMELİ ÜZERİNE BİR TARTIŞMA: AHMET HAMDİ AKSEKİ -IMMANUEL KANT/Fatih TOPALOĞLU/Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 40, Erzurum 2013
-Evrin Ağacı. "Soru". 2 Ocak 2024. <https://evrimagaci.org>

MESLEK HASTALIKLARI VE İŞ KAZALARINDA MALULİYET YOKLUĞU HALİNDE İŞVERENİN TAZMİNAT SORUMLULUĞU

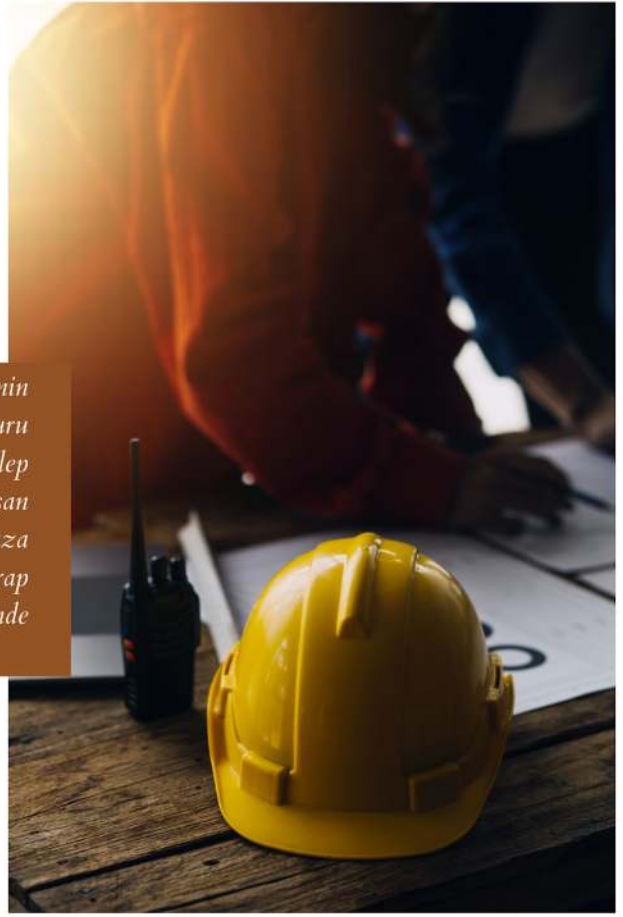
Yazan: Cevahir Beyza OĞAN

“İş hukuku ve borçlar hukuku doktrini çerçevesinde işçinin meslek hastalığına kapılması veya bir iş kazası mağduru olması halinde işverene yönlendirebileceği temel iki talep bulunmaktadır. İlk olarak, işçi malvarlığında oluşan zararların tazminini isteyebilir. İkinci olarak ilgili kaza veya hastalık sebebiyle yaşadığı elem, keder ve ızdırap sebebiyle uğradığı manevi zararların tazmini talebinde bulunabilir.”

İş kazası, 6331 sayılı Kanunun 3. maddesinin 1. fıkrasında “işyerinde veya işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hâle getiren olay” olarak tanımlanmaktadır. Meslek hastalığı ise yine aynı maddeye göre “mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalık” olarak kodifiye edilmiştir. İşçinin iş görmesi sırasında karşılaştığı zorluklara ilişkin bu iki durum birden fazla kanunda ve yönetmelikte düzenlenmiştir. Teoride, iş kazalarında ve mesleki hastalıklarda işçinin işverene yönlendirebileceği iki çeşit talep bulunduğu söylenebilir: Maddi tazminat ve manevi tazminat.

Bu yazıda, işçinin bedensel bütünlüğünün kaza veya hastalık durumunda bozulması halinde işverenin sorumluluğunun kaynakları açıklanacak ve işçinin bu durumlarda maluliyet oranının sıfır olarak tespit edilmesi halinde işverenden tazminat talebinde bulunup bulunamayacağı tartışılacaktır.

İş hukuku ve borçlar hukuku doktrini çerçevesinde işçinin meslek hastalığına kapılması veya bir iş kazası mağduru olması halinde işverene yönlendirebileceği temel iki talep bulunmaktadır. İlk olarak, işçi malvarlığında oluşan zararların tazminini isteyebilir. İkinci olarak ilgili kaza veya hastalık sebebiyle yaşadığı elem, keder ve ızdırap sebebiyle uğradığı manevi zararların tazmini talebinde bulunabilir. İşverenin tazminat sorumluluğu İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun 4. Maddesi ve Türk Borçlar

Kanununun 417. Maddesinden doğar. Bu maddeler aşağıdaki gibidir:

“Madde 417/2,3 - İşveren, işyerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması için gerekli her türlü önlemi almak, araç ve gereçleri noksansız bulundurmak; işçiler de iş sağlığı ve güvenliği konusunda alınan her türlü önleme uymakla yükümlüdür. İşverenin yukarıdaki hükümler dâhil, kanuna ve sözleşmeye aykırı davranışı nedeniyle işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi veya kişilik haklarının ihlaline bağlı zararların tazmini, sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluk hükümlerine tabidir.”

“Madde 4 - İşveren, çalışanların işle ilgili sağlık ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olup..”

Yukarıda yer verilen maddeler ışığında, Türk hukuku doktrini işverenin sorumluluğunun hukuki kaynağının ne olduğuna ilişkin iki görüş ileri sürmektedir. Bu kapsamda işverenin kusur sorumluluğu ile sözleşmesel sorumluluğu tartışılacaktır. İşçinin güvenliğini ve sağlığını korumak işverene ait bir yükümlülük olduğundan, bir iş kazası veya meslek hastalığının mevcudiyeti aynı zamanda işverenin iş sözleşmesi hükümlerini hıli anlamına da gelmektedir.

Bir başka deyişle, işverenin sorumluluğu sözleşmesel sorumluluktur (TBK m.112, 417/3). İşçi ilgili hallerde ortaya çıkan zararlarını iş sözleşmesi hükümleri ve sözleşmesel sorumluluğa ilişkin hukuki düzenlemeler uyarınca talep edebilir.

Bununla birlikte, bu kaza ve hastalığın oluşumuna sebebiyet verilmesinin aynı zamanda iş sağlığı ve güvenliği hukuku kapsamında öngörülmüş emredici hükümlere aykırılık teşkil etmesi sebebiyle, işçi aleyhinde ve onun malvarlığında veya bedensel bütünlüğünde işverenin kusurlu davranışı sebebiyle ortaya çıkan zararlar haksız fiil de oluşturmaktadır. Bu durumda, haksız fiil sorumluluğu ile sözleşmesel sorumluluk yarışır. Bir başka deyişle işçi tazminat taleplerinde haksız fiil veya sözleşme hükümlerine dayanabilecektir. [1]

Her şeyden önce belirtilmelidir ki, işçinin iş kazası veya meslek hastalığı sebebiyle uğradığı zararların tazminini haksız fiil hükümlerine dayanarak talep etme hakkı saklıdır. Bu talepte bulunulabilmesi için haksız fiilin kanunda öngörülen temel unsurlarının (hukuka aykırılık, kusur, nedensellik bağı, zarar) mevcut olması gerekmektedir. İşçi, iş gücü kaybı haricinde başka tür zararlara da uğramış olabilir, bu halde işçi bu zararlarının tazminini de işveren kusurlu ve hukuka aykırı davranmış ve bu fiil ile zarar arasında nedensellik bağı bulunmakta ise işverenden talep edebilir.

Bununla beraber, manevi zararın tazmini halen iş sözleşmesi hükümlerine aykırılığa dayanarak işverenden talep edilebilir. Bunun için işverenin kusurlu olması aranır. Yargıtay içtihatlarına göre, maluliyet oranı sıfır olsa dahi, işveren tedavi süresince çektiği acı ve ıstırap sebebiyle işçiye manevi tazminat ödemekle yükümlüdür.

Haksız fiil hükümlerine veya sözleşmesel sorumluluğa dayanılması arasındaki temel fark kendisini ispat yükünde ve uygulamada önem arz eden pratik koşullarda göstermektedir.

İlgili Yargıtay içtihadı aşağıdaki gibidir:

Yargıtay 9.Hukuk Dairesi, 08.04.2002, 2002/6786 E., 2002/5901 K.

“Dosya içeriğinden davacının davalı işyerinde çalışırken 25.07.1998 tarihinde geçirdiği iş kazası sonucu yaralandığı ve 07.12.1998 tarihine kadar tedavi gördüğü, kazanın oluşunda işverenim %80 oranında kusurlu bulunduğu anlaşılmıştır.

Davacının iş kazası sebebiyle maluliyete uğramadığı anlaşılmakta ise de, kaza sonucu yaralanarak uzun süre tedavi gördüğü, bu suretle manevi acıya uğradığı düşünülerek manevi tazminat isteği hakkında karar verilmesi gerekirken, anılan talebin yazılı şekilde reddi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.”[2]

Yargıtay 21.Hukuk Dairesi, 05.06.2018, 2016/19684 E., 2018/5388 K.

“Manevi tazminatın tutarını belirleme görevi hakimın takdirine bırakılmış ise de hükmedilen tutarın uğranılan manevi zararlar orantılı, duyulan üzüntüyü hafifletici olması gerekir.”

Bu ilkeler ve özellikle iş gücü kaybına uğramamış olsa bile vücudunda oluşan yanıklar sebebiyle genç yaşta olması nedeniyle psikolojik olarak olaydan fazlaca etkileneneği, evlenme şansının azalacağı gözetildiğinde, davacı yararına hükmedilen 15.000,00 TL manevi tazminat azdır.

Mahkemece bu maddi ve hukuki olgular nazara alınmaksızın yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.”[3]

Sonuç olarak, maluliyetin mevcut olduğu işçi tarafından ispat edilmedikçe işçinin işverenden iş sözleşmesi hükümlerine dayanarak maddi tazminat talebinde bulunması mümkün değildir. Fakat bu durumda dahi işverenin halen işçiye karşı tazminat ödeme yükümlülüğünün bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır. İşçinin tedavi süreci boyunca çektiği acı ve ızdırap veya kazanın oluşmasındaki trajedi gibi somut olaya özgü koşullar göz önünde bulundurulmalı ve mahkemece detaylı inceleme sonucu hüküm kurulmalıdır.

KAYNAKÇA

[1] SÜZEK, S., İş Hukuku, syf-425-453, Beta Yayınları, 2022.

[2] AKYİĞİT, E., İŞ VE SOSYAL GÜVENLİK HUKUKUNA İLİŞKİN EMSAL YARGITAY KARARLARI, SYF. 949-950, ETHEMLER YAYINCILIK, 2003.

[3] [HTTPS://EZPROXY.ETU.EDU.TR:3783/İCTİHAT/YARGITAY/21-HUKUK-DAİRESİ-E-2016-19684-K-2018-5388-T-5-6-2018](https://ezproxy.etu.edu.tr:3783/ictihat/yargitay/21-hukuk-dairesi-e-2016-19684-k-2018-5388-t-5-6-2018)

1980'DEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DEKİ SEÇİM SİSTEMLERİNİN DEĞİŞİMİ

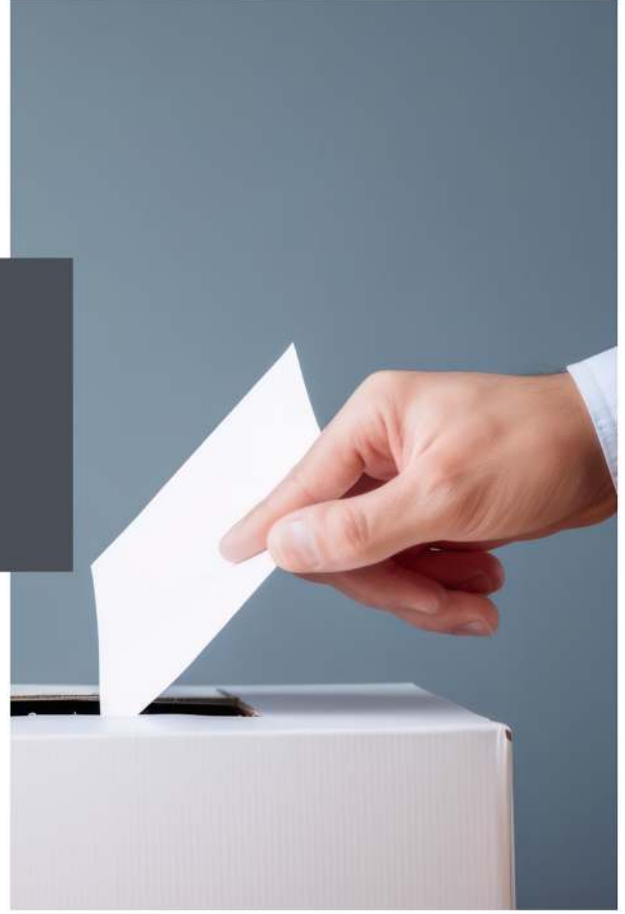
Yazan: Başar DERMENCİ

“Eğer ki devletin üç unsurundan (egemenlik, millet, ülke) biri millet ise milletin her bir üyesi o ülkedeki seçim sisteminde söz sahibi olmak zorundadır.”

Seçim sistemi, kendisine temsil yetkisi verilen kişilerin tüm vatandaşlar ya da belli bir kesim tarafından tercih edilmesine denir.[1] Bu sistemler ana hatlarıyla iki şekilde olabilir: çoğunluk sistemi ve nispi temsil sistemi. Bu makalemizde yalnızca 1980 sonrası kullanılan sistemler açıklanacaktır. Bu açıklanacak sistemler de nispi temsil sisteminin ülke barajlı, çift barajlı, kontenjanlı, listeli ve D'Hondt usulleridir. Konumuza geçerseniz bir özetle 12 Eylül Darbesi sonrası 16 Ekim 1981'de ilk kez tüm siyasi partiler kapatılmıştır buna binaen Danışma Meclisi ve Temsilciler Meclisinden oluşan bir Kurucu Meclis kurulmuştur. Bu meclis anayasayı ve siyasi partileri yeniden yapılandırmıştır. 1982'de halkoylamasıyla yeni anayasa kabul edilmiştir. 2820 Sayılı Siyasi Partiler Yasası ve 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu hükümlerine uygun olarak seçim yasasında yapılan değişikliklerle 1983 seçimleri gerçekleştirilmiştir.[2]

1983 Seçim Sistemi

Seçim sistemi olarak çift barajlı D'Hondt usulü nispi temsil sistemi uygulanmıştır. Seçimler tek dereceli, genel, serbest, eşit, gizli oy, denetim altında ve açık sayım usulüyle yapılmıştır.[3] Milletvekili sayısı 400'dür ve seçimlerin 5 yılda bir yapılmasına karar verilmiştir. Ülke barajı %10 olarak belirlenmiştir, barajı geçemeyen partilerin milletvekili çıkaramayacağına karar verilmiştir. Aynı zamanda seçim çevresi barajı da koyulmuştur ve yine ülke barajı gibi bu barajı geçemeyenlerin de milletvekili çıkaramaması öngörülmüştür.

1987 Seçim Sistemi

Seçim sistemi olarak çift barajlı-kontenjanlı D'Hondt usulü nispi temsil sistemi uygulanmıştır. Ülke barajı yine %10'dur. Önceki seçimden bu yana seçim kanununda 11 değişiklik yapılmıştır. Örneğin seçmen yaşı 20'ye düşürülmüş, milletvekili sayısı 450'ye çıkarılmıştır. Siyasi yasakların kalkmasıyla (1987 Türkiye Anayasa Değişikliği Referandumu) birçok parti seçimlere katılmıştır.

1995 Seçim Sistemi

Seçim sistemi olarak ülke barajlı D'Hondt usulü nispi temsil sistemi uygulanmıştır. 4125 sayılı yasa ile önceki sistemlerde kullanılan kontenjan uygulaması ve tercihlili liste uygulaması kaldırılmıştır. Ülke barajı değişmemiştir ve yine %10 olmuştur. Seçim çevre barajları ise kaldırılmıştır. TBMM üye sayısı 550'ye çıkarılmıştır ve seçmen yaşı 18'e indirilmiştir. Yurt dışında bulunan vatandaşlara ülkelerinde oy kullanma hakkı getirilmiştir fakat bu ancak 7 Haziran 2015 seçimlerinde ilk kez uygulanmıştır. Cezaevlerinde tutuklu olanlara da oy kullanma hakkı verilmiştir. 4138 sayılı yasa ile seçim çevresi belirleme yöntemi de değişmiştir.

Önceden en fazla 6 milletvekili çıkaran seçim çevresi usulü değişmiş ve milletvekili sayısı 18'e kadar olan iller bir seçim çevresi, 19-35 arası iller 2 seçim çevresi, 36 ve üstü olan iller 3 seçim çevresi oluşturacak şekilde düzenleme yapılmıştır. Bu seçime 12 siyasal parti katılmıştır ama yalnızca 5'i parlamentoya girebilmiştir.

2002 Seçim Sistemi

Seçim sistemi olarak ülke barajlı D'Hondt nispi temsil sistemi uygulanmıştır. Bu seçimlere 18 parti katılmasına rağmen sadece iki parti %10'luk ülke barajını geçebilmiştir. Bu partiler meclise ilk kez girebilen AKP ve CHP'dir. Geriye kalan 16 parti milletvekili çıkaramamıştır. 1987'den sonra ise ilk kez tek parti iktidarına sahip olunmuştur. Toplam milletvekili sayısı yine 550 olmuştur. Bu sayısının 365'ini AKP olarak tek parti iktidarı olmuştur. Bundan günümüze olan seçimlerde sistem olarak pek fark olmadığı için bu yazıda ayrı ayrı değerlendirmeye gerek duyulmamıştır. 2007, 2011, 2015 seçimlerinde yine ülke barajlı (%10) D'Hondt sistemi uygulanmıştır.

Türkiye'deki Mevcut Seçim Sistemi

Mevcut seçim sistemimiz ülke barajlı D'Hondt nispi temsil sistemidir. Ülke barajımız yine %10 olarak belirlenmiştir. (Türkiye bu yüksek oranlı barajla Avrupa'nın en yüksek oranlı seçim barajına sahiptir.) [4]Seçimler tek derecelidir yani seçmenler milletvekillerini doğrudan seçerler. Günümüzde hala uygulanan anayasa 1982 Anayasasıdır. Bugüne kadar 21 kez değişikliğe uğramıştır.

Son değişikliği ise 2017 yılında yapılmıştır bu değişiklikle Türk usulü cumhurbaşkanlığı sistemi getirilmiştir. Bu değişiklikle; TBMM milletvekili sayısı 550'den 600'e çıkarılmıştır ve meclis seçimleri için olan süre de 4 yıldan 5 yıla çıkarılmıştır. (2007'den önce ise 5 yılda bir, 2007-2018 arasından da 4 yılda bir seçimler yapılmıştır) milletvekili seçilme yaşı 25'ten 18'e indirilmiştir. 2017 Anayasa değişikliğiyle AY m.116'ya göre cumhurbaşkanlığı ve milletvekili seçimleri birbirine bağlanmış, aynı anda yapılma kararı alınmıştır. Bu maddenin devamında 5+5 yıl olan cumhurbaşkanlığı görev süresi de TBMM'nin erken seçimlere karar vermesiyle (üye tamsayısının 5'te 3 çoğunluğuyla) aynı adayın tekrar cumhurbaşkanı olmasına imkân verilmiştir ve böylece 10 yıl sınırı aşılabilecek bir hal almıştır[5]. Ülkemizde seçimlerin yönetimi ve denetimi de YSK tarafından yapılmaktadır.(AY m.67/f.2) Seçim çevreleri 2939 sayılı Milletvekili Kanunu'nun 4.maddesine göre seçim usulü belirlenmiştir; bu kanuna göre her ile bir milletvekili verilerek ve ardından Türkiye nüfusu kalan milletvekili sayısına bölünerek elde edilen rakam il nüfuslarına bölünecektir, böylece her ilin çıkaracağı milletvekili sayısı hesaplanacaktır. 1-18 milletvekili çıkaran iller bir seçim çevresine, 19- 35 milletvekili çıkaran iller iki seçim çevresine, 36 ve fazla milletvekili çıkaran iller üç seçim çevresine ayrılacaktır. Bu uygulamada seçim çevresi geniş tutulduğundan seçmenler parti adaylarını yeterince tanımadan oy vermek zorunda kalmaktadır. Bu nedenle sistemden kaynaklı sorunlar baş göstermektedir. R.Kent Weaver'in de dediği gibi "Seçim sonuçlarını belirleyen sadece halkın oyları değil aynı zamanda uygulanan kurallardır."

Ben ise buradan çıkarılabilecek sonuçlarla, ABD' de "recall", İsviçre'de "kolektif azil" olarak varlığını sürdüren doğrudan demokrasi aracı olan bu sistemin yeni anayasayla Türkiye'ye de getirilmesinin daha doğru olacağı kanısındayım. Eğer ki devletin üç unsurundan (egemenlik, millet, ülke) biri millet ise milletin her bir üyesi o ülkedeki seçim sisteminde söz sahibi olmak zorundadır. Bunun için de lafta kalmayacak bir halk egemenliği teorisi uygulanmalıdır. Bunun getirisi olarak da temsili demokrasi değil doğrudan ya da yarı doğrudan demokrasi şarttır.

KAYNAKÇA

- [1] Ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Gözler, Anayasa Hukukunun Genel Esasları, Bursa. Ekin Yayınları, 2020, Bölüm 14
- [2] (Akman) s.42
- [3] Anayasa, 67.madde (Değişik fıkra:23/7/1995-4121/5 md.)
- [4] (Ustablut, 2018) s.5-7
- [5] Şeref İBA, Siyasal Partiler ve Seçim Hukuku, Ankara, Seçkin Yayınları, 2020, s.191-194

ORTAKLIĞIN GİDERİLMESİ DAVASI VE MUHDESAT İDDİASI

Yazan: Av. Dila ÖZDEMİR

“Muhdesat; başta mevcut olmayan, sonradan yapılmış, inşa edilmiş, dikilmiş şey anlamına gelmektedir.”

Taşınır veya taşınmaz bir mal üzerinde mülkiyet, bir veya birden fazla kişiye ait olabilecektir. Mülkiyet hakkının birden fazla kişiye ait olduğu durumlarda el birliği mülkiyeti ve paylı mülkiyet olmak üzere iki kavram söz konusu olacaktır. Paylı mülkiyet veya elbirliği mülkiyetine tâbi bir malın üzerindeki birlikte mülkiyet durumu, –kanuni diğer şartlar da sağlanıyorsa– maliklerin iradesi (rızaî) veya dava yoluyla (kazai) giderilebilecektir.

Bu davalar için HMK m. 4/I-b uyarınca görevli mahkeme, Sulh Hukuk Mahkemeleridir. Dolayısıyla, yargılama usulünün basit yargılama usulü olduğu söylenebilecektir. Hangi yerdeki Sulh Hukuk Mahkemesinin yetkili olduğu hususu ise dava konusuna göre değişkenlik gösterecektir. Ortaklığın giderilmesi davasının konusunu, taşınır veya taşınmaz mallar veya haklar oluşturabilmektedir. Ortaklığın giderilmesi davasının konusunun taşınır mal veya alacak olduğu bir durumda, genel yetki kuralı (HMK m. 6) uygulama alanı bulacakken; davanın konusunun taşınmaz mal olduğu bir durumda, taşınmazın aynından doğan davalara ilişkin kesin yetki kuralı (HMK m. 12) uygulama alanı bulacaktır.

Belirtmekte fayda vardır ki, ortaklığın giderilmesi davası her durum ve koşulda açılmaz. Ortaklığın giderilmesine ilişkin davanın açılmasına kanuni bazı kısıtlamalar getirilmiş olmakla beraber, maliklerin de hukuki tasarruflar yaparak ortaklığın giderilmesi davası açılmasına ilişkin sınırlama getirmeleri mümkündür.

Örneğin TMK m. 676 uyarınca; mirasçılar, aralarında payların oluşturulması ve fiilen alınması konusunda paylaşma sözleşmesi yapabilirler.

Yine anılan madde uyarınca mirasçılar, terekenin bir kısmı veya tamamı üzerindeki elbirliği mülkiyetinin miras payları oranında paylı mülkiyete dönüşmesini kabul edebilirler. Ancak belirtilmelidir ki; bu durumda sözleşmeye konu mal üzerindeki paylı mülkiyetin, ortaklığın giderilmesi davası ile giderilmesi de mümkündür. Kanuni kısıtlamaya ise örnek verilecek olursa, tapuya kayıtlı olmayan taşınmazlara ilişkin olarak ortaklığın giderilmesi davası açılmaması verilebilir.

Ortaklığın giderilmesi davasında söz konusu olabilecek hukuki meselelerden bir tanesi de muhdesat iddiasıdır. Muhdesat; başta mevcut olmayan, sonradan yapılmış, inşa edilmiş, dikilmiş şey anlamına gelmektedir. Bir taşınmaz üzerinde; sonradan yapılan, inşa edilen, dikilen bir hususun bütünleyici parça olarak nitelendirildiği ve TMK m. 684/I uyarınca, bütünleyici parçanın o malın malikine ait olduğu bilinmektedir.

3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 19. maddesinin, II. fıkrası uyarınca; *"Taşınmaz mal üzerinde malikinden başka bir kimseye veya paydaşlarından birine ait muhdesat mevcut ise bunun sahibi, cinsi, ihdas tarihi ve iktisap sebebi belirtilerek tutanağın ve kütüğün beyanlar hanesinde gösterilir"*.

Madde metninden açıkça anlaşılacağı üzere, muhdesat maliklerden birine ait olabileceği gibi üçüncü bir kişiye de ait olabilecektir. Fakat muhdesat kim tarafından yapılmış olursa olsun yukarıda anılan TMK hükmü gereğince bütünleyici parça niteliği taşıdığından ayrı olarak satışı mümkün olmayacaktır. Bir diğer anlatımla, muhdesat şahsi bir hak olup (TMK m. 722, 724, 729), sahibine arazi mülkiyetinden ayrı bağımsız bir mülkiyet ve sınırlı bir aynı hak bahsetmez. Taşınmaz üzerindeki kalıcı yapı ve ağaç gibi bütünleyici parça niteliğindeki muhdesatların taşınmazın arzından ayrı bir mülkiyetinin varlığından söz edilemez. Açıklanan bu ilke ve esaslara göre, kural olarak muhdesatın arz malikinden başkasına aidiyetinin tespiti istenemez.[1]

Fakat muhdesatın aidiyeti noktasında bazı uyuşmazlıklar çıkması da muhtemeldir. Taşınmaz üzerindeki muhdesat ile ilgili bazı paydaşlar hak iddia ederken diğer paydaşlar buna karşı çıkıyorsa, bu uyuşmazlık ortaklığın giderilmesi davasına bakan Sulh Hukuk Mahkemesince çözümlenir. Aksi halde muhdesat üzerinde hak iddiasında bulunan paydaşa görevli mahkemede dava açması için HMK m. 165/II doğrultusunda uygun bir süre verilir. Bu süre içinde dava açılırsa, açılan dava bekletici sorun yapılır. Açılmadığı durumda ortaklığın giderilmesi davası görülmeye devam edilir.[2]

Paydaşlar arasındaki muhdesatın aidiyetine ilişkin uyuşmazlık söz konusu olduğunda ve bu husus ortaklığın giderilmesi davasına bakan mahkeme tarafından bekletici mesele yapıldığında; aidiyete ilişkin karar, ortaklığın giderilmesi davasını da doğrudan etkileyecek konumda olduğundan ortaklığın giderilmesi davasını gören mahkemenin, muhdesatın aidiyetinin tespiti davası açılabilmesi için mutlaka süre vermesi gerekmektedir. Aksinin kabulü düşünülemez.

Taşınmaz üzerindeki muhdesatın, paydaş olmayan üçüncü kişiye ait olduğunun

anlaşılması durumunda, bu kişinin muhdesat sahibi olarak davaya dahil edilmesi bu kişiye muhdesat bedeline denk gelmek üzere satış bedelinden pay verilmesi mümkün değildir.[3] Paydaş olmayan muhdesat sahibinin açacağı dava, sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca alacak veya tazminat davasıdır.

"Muhdesat maliklerden birine ait olabileceği gibi üçüncü bir kişiye de ait olabilecektir. Fakat muhdesat kim tarafından yapılmış olursa olsun yukarıda anılan TMK hükmü gereğince bütünleyici parça niteliği taşıdığından ayrı olarak satışı mümkün olmayacaktır."

Muhdesatın tespiti davaları, paylı mülkiyet ya da elbirliği mülkiyet hükmüne tabi taşınmazlarda tapu paydaşları arasında hukuki yararının bulunması durumunda görülen bir davadır[4]. Ana taşınmazın değerinde artışa neden olan bina, ağaç ve benzeri bütünleyici parça niteliğinde muhdesat bulunan taşınmazların ortaklığının satış yolu ile giderilmesinin istenilmesi halinde, muhdesatların kime ait olduğu hususunda tapu

kaydında şerh bulunmaması veya tüm paydaşların bu konuda ittifak etmemesi nedeniyle tespit davası açılmasında hukuki yarar bulunduğu kabul edilmektedir.[5]

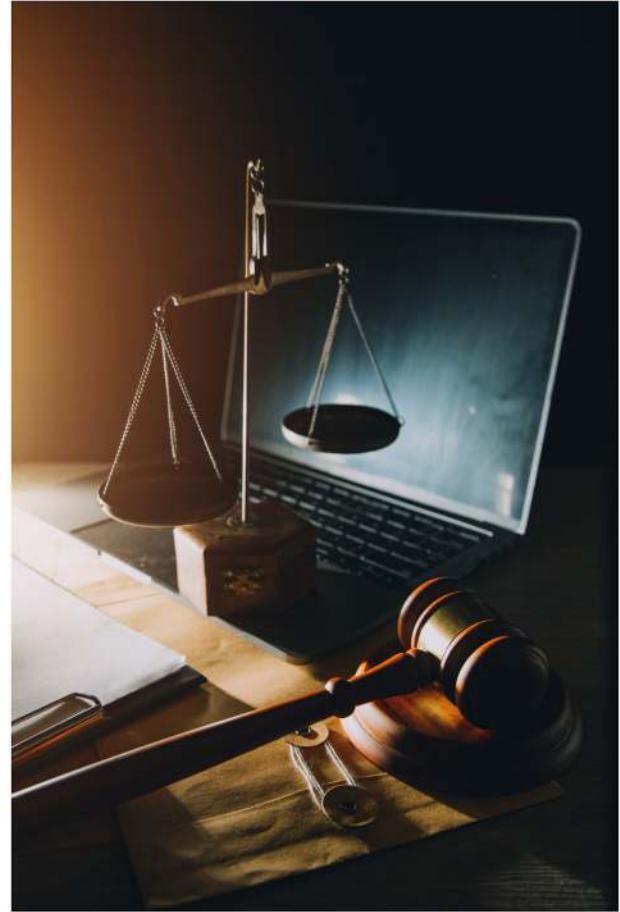
Taşınmaz üzerindeki muhdesat paydaşların bir ya da birkaçı tarafından yapılmış olabileceği gibi, taşınmaz üzerinde payı bulunmayan kişilerce de yapılmış olabilir. Her kim tarafından yapılmış olursa olsun, muhdesatın arzdan bağımsız satılması mümkün değildir. Böyle bir durumda satış bedelinin ne şekilde dağıtılacağına açıklığa kavuşturulması için muhdesatın kime ait olduğunun saptanması ve değerlendirmenin ona göre yapılması gerekmektedir.[6] İşte bu belirtilen husus, muhdesatın kim tarafından yapıldığı fark etmeksizin; paydaşın veya üçüncü kişinin açacağı davada, dava şartı hukuki yarar şartının temelidir.

Muhdesatın, tapu kayıtlarındaki paydaş veya paydaşlara ait olduğuna dair tapuda bir şerh bulunuyorsa ya da paydaşların tamamı bu hususta ittifak içindeyse ve muhdesat ana taşınmazın değerinde artış sağlıyorsa, bu artış oranının belirlenmesi amacıyla, dava tarihi baz alınarak ana taşınmazın ve muhdesatın değerleri birbirinden bağımsız olarak tespit edilir.

Değerlerin tespiti aşamasından sonra toplam değer üzerinde yüzdelik oranlama yapılarak satış neticesinde elde edilen paranın ne kadarının muhdesata ne kadarının arza tekabül ettiği belirlenir. Muhdesata denk gelen miktar muhdesatın ait olduğu paydaş ya da ortağa, kalan miktar ise payları oranında tüm paydaş ya da ortaklara dağıtılır. Arzın değerinde artış meydana getirmeyen muhdesat için ayrıca değer tespitine gerek yoktur.[7]

Özetleyecek olursak; taşınır veya taşınmaz bir mal veya bir hak üzerinde birden fazla kişinin elbirliği veya paylı mülkiyeti söz konusu olduğunda; bu ortaklıklar, ortaklığın giderilmesi davası ile çözülebilecektir. Nitekim bu davanın görülmesi sırasında paydaşlar veya üçüncü kişilerin muhdesat iddiası da söz konusu olabilecektir. Bu durumda paydaşlar arasında görülen davada, ya o davaya bakan mahkemece ya da bekletici sorun yapılmak suretiyle görevli mahkemece uyuşmazlık çözüme kavuşturulacaktır. Paydaş olmayan muhdesatın aidiyeti iddiası sahibi ise sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak dava açabilecektir.

KAYNAKÇA

- [1] RUHİ Canan, RUHİ Ahmet Cemal, "İzale-i Şüyu - Ortaklığın Giderilmesi - Paydaşlığın Giderilmesi - Paylaşma Davaları", Güncellenmiş 12.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, syf.490
- [2] KILDIR, Gamze, "Ortaklığın Giderilmesi Davası", Atılım Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019, syf.185
- [3] KILDIR, syf.186; Karahacıoğlu, Ortaklığın Giderilmesi, s. 128; H. Erdoğan, a.g.e., s. 570; Şimşek, a.g.m., s. 66;Yarg. 14. HD., 2015/5532 E., 2016/9745 K., 24.11.2016 T
- [4] RUHİ, RUHİ syf.490
- [5] RUHİ, RUHİ, syf.490
- [6] KILDIR, syf. 221.
- [7] KILDIR, syf. 222

Türk Hukukunda Dijital Oyunlar

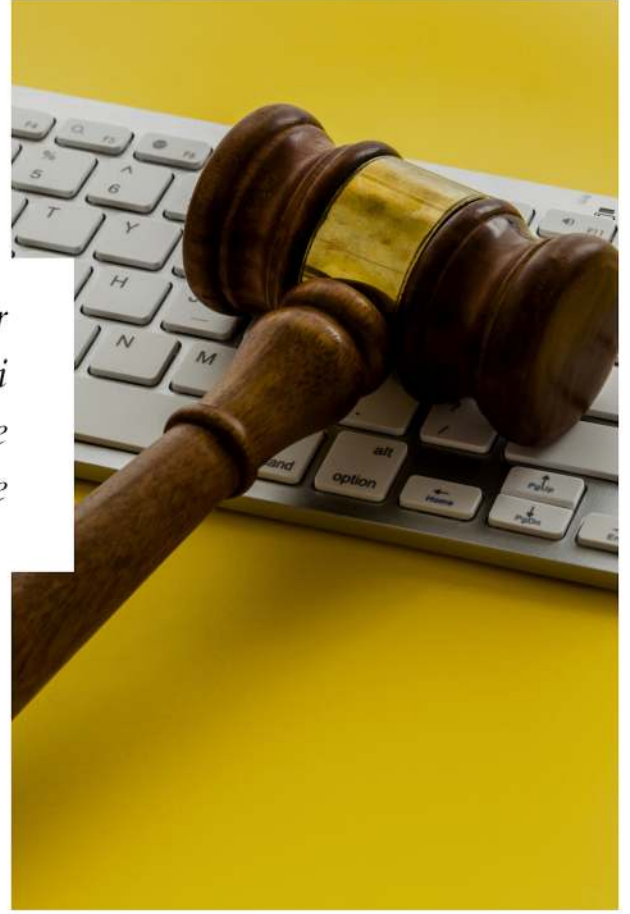
Yazan: Ahmet BOLKAN

“Özellikle mobil oyunlar ve diğer dijital oyunlar son yıllarda ticari anlamda ivmelenerek yükselmekte ve diğer eğlence sektörlerini geride bırakmaktadır.”

Geçmişten beri farklı şekillerde ortaya çıkan oyun türleri ile farklı kesimlere farklı hisler yaşatan oyunlar, bir oyun kültürünün ortaya çıkmasını sağlamıştır. Küçüklerin bir araya gelerek oyunlar oynamaları ve yeni oyunlar yaratmaları, arkadaşların masa başına oturarak birlikte kutu oyunları oynamaları, insanların evlerinde bilgisayarlarından internet aracılığıyla aynı oyunlara katılmaları, yaşça farklı kesimlerin telefonlarından seviyeleri geçerek farklı meydan okumaları başarmaya çalışmaları bu oyun kültürünün farklı şekilde yansımalarıdır.

Dünyada erişimi en kolay olan mobil oyunlardan kutu oyunlarına, tek oyunculu oyunlardan çok oyunculu oyunlara kadar tüm oyunlar bu kültürün bir parçasıdır. Bu oyunlar farklı ülkelerde geliştirilip tüm dünyaya pazarlanmakta, bu da beraberinde birçok sorunu getirmektedir. Bu oyunlardan doğan uyuşmazlıklar nasıl çözülecek, nerede çözülecek ve hangi şartlara bağlı olacaktır?

Özellikle mobil oyunlar ve diğer dijital oyunlar son yıllarda ticari anlamda ivmelenerek yükselmekte ve diğer eğlence sektörlerini geride bırakmaktadır. Gelir konusunda bu artış beraberinde şahısların ve şirketlerin bu sektöre girmesini ve sektörün gelişmesini sağlamaktadır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde sektör çok gelişmiştir. Bunun yanında Avrupa ve Japonya'daki geliştiriciler bütçe anlamında büyük oyunlar geliştirmekte ve ticari anlamda başarı getirmektedir. Polonya, Belçika ve Türkiye gibi diğer ülkelerden başarılı örnekler çıkmakta ve

özellikle son yıllarda Çin Halk Cumhuriyeti'nde dijital oyun sektörüne büyük yatırımlar yapılmaktadır. Önümüzdeki yıllarda bu ülkelerdeki geliştiricilerden daha fazla oyun gelmesi de beklenmektedir. Bu geliştiriciler ve oyunları ile dijital oyun sektörü dünya çapında en hızlı gelişen eğlence sektörü haline gelmektedir. Bu gelişim farklı çözüm yollarının ihtiyacını doğurmaktadır.

Örneğin Japonya'da bir oyun geliştiricisi oyununu dağıtması için Amerikalı bir şirketle anlaşmakta ve bu şirket oyunu Avrupa'ya pazarlamaktadır. Bu durumda gelişen dijital oyunların hukuki anlamda korunması için birtakım çalışmalar yürütülmektedir.

Dijital oyunların gelişmesinin yanı sıra bu oyunların son müşteriye sunulmasında farklılıklar meydana gelmiştir. Geçmişte pazar payı fiziksel kopyalardan oluşurken Steam[1] başta olmak üzere farklı dijital oyun satın alma platformları ve App Store[2] gibi mobil oyun platformları dijital satışları artırarak pazar payının büyük bölümünü oluşturmaya başlamışlardır.

Türk Hukukunda dijital oyunlara ilişkin yargı kararlarının azlığı ve kendi başına bütünsel olarak eser niteliği taşıyan dijital oyunlar hakkında 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda

bir düzenleme bulunmamasından dolayı incelenmesi hayli zor bir alandır. Bu alandaki çalışmaların da azlığı nedeniyle de yeni ve gelişmekte olan bir alandır. Bu alanda yazılmış kitap olan 'Türk Hukukunda Dijital Oyunların Korunması' (Ar. Gör. Abdullah Harun ATAŞLAR ve Av. İlkin ÜLGEN, On İki Levha Yayıncılık, 2021) ve birkaç makale dışında özellikle dijital oyunların korunmasına eğilen kaynak sayısı azdır.

Türkiye'de özellikle son yıllarda dijital oyun sektörü gelişmiş ve başarılı örnekler dünyaya açılmıştır. Bu da güçlü bir hukuki altyapının önemini artırmaktadır. Bu hukuki altyapı fikri unsurların korunmasıyla, fikri unsurların korunması da temelde 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile sağlanmaktadır. Örneğin son yıllarda Mount and Blade[3] serisi uluslararası çapta bir başarı elde etmiş bir Türk yapımıdır ve adından yabancı basında ve satışlarda söz ettirmiştir.

FSEK içerisinde dijital oyunların korunmasına ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle dijital oyunların unsurları ayrı ayrı değerlendirilmekte ve korunmaktadır. Bu korumadan yararlanılmadığı durumlarda 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda yer alan haksız rekabet hükümleri esas alınacaktır.

Dijital oyunlar da eser kapsamında korunmaya alınacaklardır. FSEK'e göre eser olmanın üç şartı bulunmaktadır. Bunlar eser sahibinin hususiyetini sağlayan sübjektif şart, bu ürünün somutlaşmış olması objektif şart ve FSEK'te sayılan eser türlerinden birinin içine dahil olmasını gerektiren şekli şarttır. Sayılan eser türlerinden birine dahil olmayan fikri ürünler FSEK anlamında korunmamaktadır. Bu eser türleri ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserler, güzel sanat eserleri ve sinema eserleridir. Bununla birlikte kanunda işlemler ve derlemeler de ayrıca düzenlenmiştir.

Dijital oyunların korunması bütünsel ve parçalı olarak korunması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bütünsel olarak korumada Türk mahkemeleri ve doktrin dijital oyunların sinema eseri olarak korunması gerektiğini söylemektedir. Parçalı korumada ise grafik ve görsel unsurlar, özgün müzik, senaryo, diyalog, metinler ve bilgisayar programları ayrı ayrı FSEK kapsamında koruma altına alınacaktır.

Dijital oyunlar temelinde grafik ve ses öğeleri, oyun motorları ve bilgisayar programları bulunmaktadır. Uluslararası sözleşmelerin etkisiyle bilgisayar programları FSEK'e göre ilim ve edebiyat eseri sayılmıştır. Bu şekilde bilgisayar programları FSEK kapsamında koruma altına alınmıştır. Oyunun müzikleri FSEK kapsamında değerlendirilerek musiki eserler içerisinde korunmaktadır. Oyun içerisinde yer alan doğal sesler ise hususiyet barındırmayacağından FSEK anlamında bir korunmadan bahsedilmeyecektir.

FSEK madde 4'te sayılan "1. ..., her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, ..., diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafi, 2. Heykeller, kabartmalar ve oymalar, 3. Mimarlık eserleri, 4. El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları, 5. Fotoğrafik eserler ve slaytlar, 6. Grafik eserler, 7. Karikatür eserleri, 8. Her türlü tipler" kavramlar, oyunlarda her türlü görsel unsur hususiyet şartını sağladığı sürece güzel sanat eserleri kapsamında FSEK kapsamında koruma altına alınmaktadır. Özellikle büyük bütçeli oyunlarda bulunan ara sahneler, hareketli görüntüler kapsamına girebilmekte ve FSEK anlamında sinema eserleri kategorisine girmekte ve koruma altına alınmaktadır.

FSEK'e göre eser sahibinin birtakım hakları vardır. Bunlar mali ve manevi haklardır.

Manevi haklardan ilki eserin açık bir şekilde kişilere tanıtılmasını sağlayan umuma arz yetkisidir. Bunun yanında eser sahibi olarak tanıtılma hakkı ve eserde değişiklik yapılmasını önleme yetkisi de eser sahibine tanınmıştır. Ayrıca zilyet ve malike karşı da hakları düzenlenmiştir.

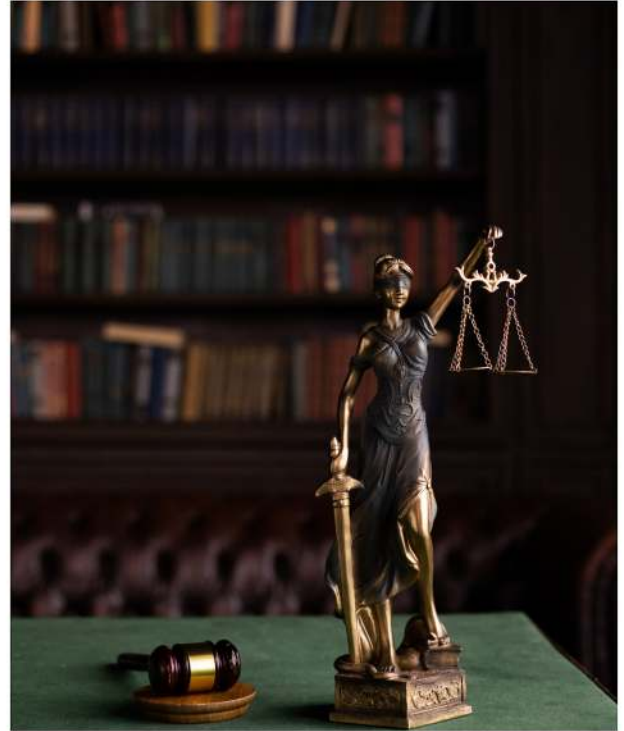
Mali haklar da eser sahibine eseri üzerinde ekonomik menfaatler elde etmesine imkân tanımaktadır. Bu haklar bireysel olarak kullanılabileceği gibi devir veya lisans sözleşmesine de konu olabilmektedir.

Bu haklar işleme hakkı, çoğaltma hakkı, yayma hakkı, temsil hakkı, işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma iletim hakkı olarak sayılmaktadır. Bu hakların ihlalinde ise saldırının önlenmesi davası, saldırının durdurulması davası, tespit davası ve bununla birlikte ismin belirlenmesi hakkı, kazancın iadesi davası başvurulabilecek hukuki yollardır. Bu davalar kusur ve zarar şartı aranmayan davalardır. Ayrıca FSEK kapsamında özel olarak düzenlenen ceza davaları bulunmaktadır.

Dijital Oyun Hukukuna bağlı olarak gerçekleşen sözleşmelerde iç hukuka göre ve özellikle uluslararası alanda meydana gelen sözleşmelerde ise 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a göre hukuki uyuşmazlıklar çözülmektedir.

Dijital oyunlar hayatın her yerinde ve çok geniş bir ticari hacme sahip hukuki anlamda gelişmekte olan bir alandır. Son yıllarda yapılan satın alımların büyüklüğü ve birçok ülkenin rekabet kurumunun bu meseleye ağırlık vermeleri bu alanın önemini göstermektedir.

KAYNAKÇA

-ATAŞLAR Abdullah Harun ve ÜLGİN İlkim, Türk Hukukunda Dijital Oyunların Korunması, On İki Levha Yayıncılık, Ankara 2021)

-KILIÇ Taylan, Bilgisayar Oyunlarının Eser Niteliği, İstanbul 2021

-Ankara Kalkınma Ajansı, Dijital Oyun Sektörü 2016 Raporu

-Gaming in Turkey (GİT): Türkiye Oyun Sektörü 2019 Raporu

[1]Steam; Valve Corporation tarafından geliştirilen bir dijital dağıtım platformudur.

[2]App Store; iOS'taki mobil uygulamalar için Apple tarafından işletilen online mağazadır.

[3]Mount and Blade; Türk oyun firması TaleWorlds tarafından geliştirilen ve ilk oyunu 2008'de piyasaya sürülen, Orta Çağ temalı açık dünya, aksiyon-rol yapma video oyunu serisi.

*"Fakat efendiler!... Herhalde
âlemde bir hak vardır. Ve hak
kuvvetin üstündedir."*

-Mustafa Kemal Atatürk

KURU OTLAR ÜSTÜNE ELEŞTİRİ

YAZAN: SAFİYE İBİCEK

Bir Nuri Bilge Ceylan klasiği olan filmlerden biri olan bu filmin senaristliğini Nuri Bilge Ceylan, Ebru Ceylan, Akın Aksu; yönetmenliğini ise Nuri Bilge Ceylan üstlenmektedir. Film yaklaşık olarak üç saat sürmektedir ve bu yılın temmuz ayının sonunda sinemalarda yer alan filmin başrolünü Merve Dizdar, Deniz Celiloğlu, Musab Ekici ve Ece Bağcı gibi isimler paylaşmaktadır. Bildiğiniz gibi Merve Dizdar bu film sayesinde 'Cannes Film Festivali En İyi Kadın Oyuncu' ödülünü aldı ve ayrıca film şu anda Oscar'a da aday olarak gösterildi. Film Erzurum'un Karayazı köyünde çekildi fakat aynı zamanda da pastorallığı daha iyi yansıtmak ve gerçekliği izleyicilere daha iyi geçirmek ve hissettirmek için Adıyaman'da çekilmiş sahnelerle de karşılaşabilirsiniz. Filmin ana teması köyde resim öğretmeni olan Samet'in bireyciliği üzerinden anlatılıyor. Samet Öğretmen burada kendi içinde mutluluğu bulmaya çalışan bireyci karakteri yansıtırken Nuray Öğretmen ise bireyci olmak yerine toplumculuğu yansıtan ve eğer mutluluğu bulmak istiyorsak bunun ancak ve ancak bir gruba dahil olarak kolektif bir şekilde hareket ederek elde edebileceğimizi düşünen bir başka karakteri canlandırıyor. Filmi izlediğinizde özellikle Samet ve Nuray arasındaki masada geçen tartışma sahnesinin bireyci-toplumcu çatışması üzerine düşünmek ve bu konuyu da günümüz açısından bağlantı kurarak izlenmesini henüz izlemeyenler ve izleyecek olanlar varsa bu sahneleri dikkatle izlemelerini tavsiye ederim. Sevim ise bu filmin bir diğer önemli karakteri olarak Samet'in onda kendi öğrencilik halini gördüğü ve ayrıca izlediğinizde bizim de kendimizden bazı özellikler bulabileceğimiz bir köy okulundaki tipik öğrenci profilini yansıtmaktadır. Bu film aslında başından sonuna kadar izlediğinizde arkada bir kameranın olduğunu hissetmeyeceğiniz ve kendinizden bir şey bulabileceğiniz bir filmidir. Kısacası bu film 'Böyle hayatlar da var mı ?' diyerek izlediğiniz birçok filmin aksine 'Bunlar gerçekten de yaşanan hayatlar.' diyebileceğiniz bir film. Her dakikasını sıkılmadan izleyen bir izleyici olarak eğer filmi izlemediyseniz hemen bir bilet alıp izlemenizi şiddetle tavsiye ederim.

YÜZ YÜZE YAŞAYAN KONUŞMALAR EDEBİYAT

Yazan: Elif Sude ACER

Yüz Yüze Konuşmalar/ Yaşayan Edebiyat projesi Türkiye’de hatta dünyada ilk defa devlet tarafından desteklenen sadece edebiyat, şiir, eleştiri üzerine yapılan kültürel cihetten çok ciddi ve kapsamlı bir faaliyettir. Bu proje, ülkemizin birçok yerinden gelen Türk edebiyatımızın elli mücehhez, berceste sanatçıları ile olan söyleşileri ihtiva ediyor.

Bu çalışmanın gayesi, günümüzde yaşayan sanatçılarımızın sanatçı hüviyetlerini tanıtmak, devasa bir mirasa sahip olan edebiyatımızın, kültürümüzün, irfanımızın gelecek nesillere sirayet etmesidir. Bu uğurda hissiyatımızın yaşayan mimarları olan sanatçılarımız fevkalbeşer bir cehdle, özveriyle çalışarak içtimai sorunlarımızın vaveylasına kulak asmıştır. Mamafih edebiyatımızı araştırmak isteyenlere iki ciltlik yazılı ve görsel malzemeler de sunmuştur.

Her fikriyatı, ideolojiyi doğru bir şekilde geleceğe taşıma insiyâkıyla hazırlanan bu proje herhangi siyasi, sosyal, inanç gibi bir ölçüt koymadan farklı telakkileri haiz yazarlarımızı bir araya getirmiştir. Böylelikle ideolojik bir zenginliğin oluşmasıyla beraber sanat tasavvurumuzun hudutları da genişlemiştir.

Gelecek nesiller için muhteşem bir kaynak niteliğindeki iki ciltlik kitapta Rasim Özdenören, Selim İleri, Hüseyin Su, Arif Ay, Ömer Lokesiz, Necip Tosun, Nuri Pakdil, Sadık Yalsızuçanlar, Sibel Eraslan, Ali Işık, Adnan Özyalçın, Fatma Barbarosoğlu, Leyla İpekçi, Şükrü Erbaş, Doğan Hızlan gibi birçok değerli yazarımız yer alarak müfid ve müessir söyleşilerini bizlerle paylaşmıştır.

Çağımızın tanıkları olan sanatçılarımız mirasımıza sımsıkı sarılmış, gençlere Türkçe’nin önemi, kültür, irfan, şuur gibi mefhumları anlatarak hür tefekküre hizmet etmiştir. Gücün, paranın, hırsın değil kültürün iktidar olduğu bir Türkiye için geleceğimizin anahtarları olan gençlere farklılıkların herhangi bir sorun teşkil etmeyip aksine içtimai ahengin bir sonucu, hülasa bir zenginlik olduğunu öğretmeyi amaçlamışlardır.

Bir yazıya, sanata dair suretlerde peydahlanacak ufak bir tebessüm, okumak düşünmek gibi itiyatları kazandırabilmek ve yeisle dolan gönülleri ferahlatmak için yapılan bu proje; çeşitli mukavemetlerle karşılaştığımız hakikat yolunda bizleri gümrah bilgileriyle tenvir eden yazarlarımıza karşı gösterilen bir vefa örneğidir.

EŞİK

Geceler uzar günler kısalır,
Işık kafesine sığınır karanlık.
Yıldızlar mıdır geceyi aydınlatan,
Gece midir yıldızları parlatan?

Bir arzu düşer yeryüzüne.
Bir düş ki düğüm düğüm.
Göz kapakları açılır usulca,
Göz yaşları gizlenir sevinçlere.
Tek parça kundak iledir ebedi vedalar.
Tabutlar yoldaş kılınmış beşiklere.
Ayrı gayrı düşemezler,
Firkatlar can dostudur vuslatlara.

Adımların sayılıdır,
Sağlam basacaksın.
Geçtiğin eşiğe ömür derler ey yolcu!
Her hareketinde daha çok duracaksın.

...

Yazan: Salih GÜNEŞ

BUTİMAR

Umut pencereyden Butimar'ı izlerken ben
Aklımda yalnız bir soru
Sevgi uğruna çıktığım bu yolda
Söyle bana ellerimde ne kaldı
Yeni gemilerde gördüğüm dünya güzeli yolcular
Kalbimdeki aşk imparatorluğuna Cengiz'i
kıskandıracak ordular çıkardılar
Ne yazık seninle kıyaslanınca onlar bile unutuldular
Gençliğimi bülbül sanıp altın kafesine kapatan
yorgunluğum
Ben vatanımı özleyip şarkılar söylemeyeceğim
Yerim yurdum kalmadı benim
Sana sormak istediğim
Söyle bana ellerimde ne kaldı
Dünyayı kaybettim, huzurun atlı arabalarıyla
yolun sonuna varayım diye
Kaç nesil biliyor bir sözcük tekamül isminde
Penceremi açtım, Butimar da orada içmeye
kıyamadığı denizin başında ölecek
Hemen yanı başında tılsımlı çiftler
Sevgi onlara bir tutam bilgelik verecek
Ben de soracağım onlara
Söyleyin bana ellerimde ne kaldı
Diyecekler ki
Senin ellerinde biraz hüznün bir tutam şiir kaldı.

Yazan: Mehmet İSPİRLİ

Sensin Benim Ütopyam

Bir gece yarısı semada dalgın dalgın seni ararken buldum kendimi.
Benzersizliğini unutup en parlak yıldızlarda aradım seni.
Mağrur gözlerindeki bana olan sevgi bitince,
Zifiri karanlık çökmüş, kendini belli ediyordu zaten.

Yokluğun bir rüzgar misali esmeye başladı içimde.
İçimdeki nefreti şiddetle ateşle körüklüyor.
Yeniden başlayan aşk hikayelerini bilmekse,
Sana olan umut ışığına can veriyor en derinden.

Kalbimde senden başkasına yer veremiyorum.
Kalemimin yazacağı tek bir şiir bile kalmamışken.
Sana olan özlemim kan ağlayarak direnemiyor.
Saçının her teline delicesine şiirler yazıyorum.

Dünyamın dört bir tarafı sen olmuşken.
Ayrılığı kalbime hiçbir zaman resmetmedim.
Seni sevmemek benliğime ihanet etmektir.
İhanet eder mi insan aynalardaki benliğine?

Gözlerine bakarak şiirler yazmak istiyorum.
Bir kez daha gülüşünde hayat bulmak.
Yanımda yoksun diye yazamamak elde değil.
Ezberimde çünkü benim sonsuz cennetim.

Kalbim sevgisizliğinin bahçesindeki solmuş bir gülün dikenini.
Batıyor bedenime seni kan çanağı gözlerle dilenerek.
Belki bir gün başka ellerde avutursun kendini.
Ama unutmadan yaşa, sensin benim ütopyam.

Yazan: Halil EREN

ETKİNLİK BÜLTENİMİZ

Aramıza yeni katılan arkadaşlarımız için oryantasyon etkinliği düzenledik.

İlk Genel Kurulumuz olan "Geleneksel Tanışma Kahvaltımız"ı gerçekleştirdik.

TOBB ETÜ Hukuk Topluluğu olarak Bilgi Edinme Hakkı Çalıştayı'ndaydık.

Üniversitemizin gelenekselleşmiş etkinliği olan Ortam 23'teydik.

Söğütözü Hukuk Derneği ile Av. Mustafa Köroğlu'nu ağırladığımız Yeşil Kürsü etkinliği

Bilkent Francophone Topluluğu ile birlikte gerçekleştirdiğimiz Avrupa Birliği Hukuku Zirvesi

Hukuk ve siyaset öğrencilerinin karşı karşıya geldiği münazara maçıımız.

Av. İlkin Ülgün ve Arş. Gör. Abdullah Harun Ataslar ile gerçekleştirdiğimiz Dijital Oyun Hukuku söyleşimiz

Avrupa Konseyi Haftası kapsamında yaptığımız Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi ziyaretimiz.

Farkındalık yaratabilmek adına düzenlediğimiz Filistin Paneli.

TravelExpo fuarındaydık!

Vizelerden sonra rahatlamak için bir araya geldiğimiz oyun gecemiz!

Prof. Dr. Fahri Bakara hocamızın anlatımlarıyla gerçekleşen Akademik Yazın IOI etkinliğimiz.

Duruşma izlemek için Ankara Batı Adliyesi'ni ziyaret ettik.

Akademisyenlerimizle "Akademix" etkinliğimizde kahve sohbetinde buluştuk.

TAKDİM KÖŞESİ

Adalet Bakanımız Sayın Yılmaz TUNÇ

TOBB Mütevelli Heyet Başkanı
Rifat HİSARCIKLIOĞLU

Ankara Barosu Başkanı Av. Mustafa
KÖROĞLU

Kamu Görevlileri Etik Kurulu
Başkanı Zerrin GÜNGÖR

Ankara 2 No'lu Baro Başkanı Sabri HAFİF

Sayın Ali KOÇ

Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Başkanı
Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU

Türk Patent ve Marka Kurumu 1. Hukuk
Müşaviri Sn. Ahmet Şevki DAĞKIRAN

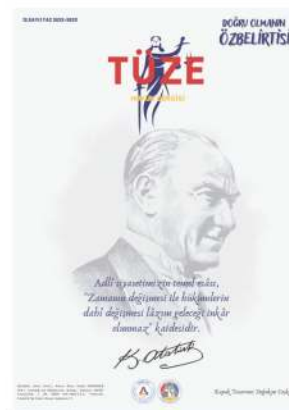
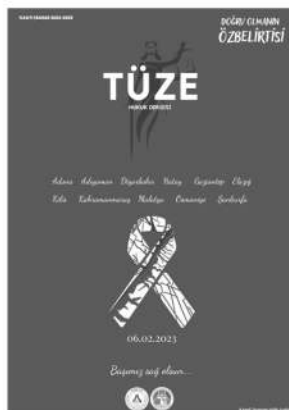
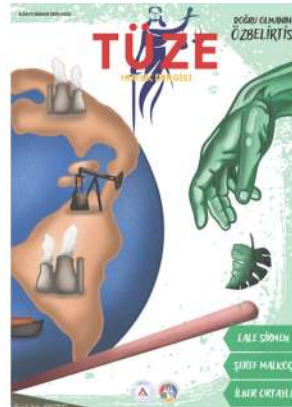
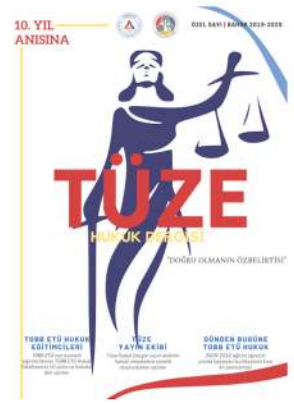
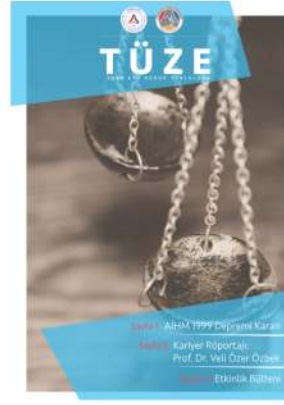
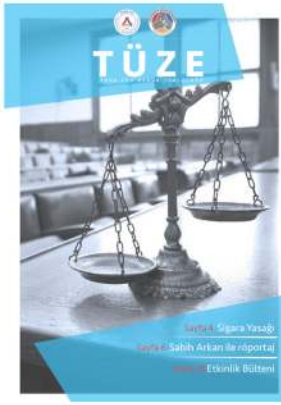
Sayın Bakanımız Bekir BOZDAĞ

Yargıtay 7. Hukuk Dairesi Üyesi
Sayın Mustafa EROL

TÜZE' ye yazmak ister misin?

- Yazı, tuzehukukdergisi@gmail.com adresine gönderilmelidir.
- Derginin yayın dili Türkçe'dir. Çeviriler; yazarından ve yayıncısından izin alındığı ispat edildiği takdirde yayımlanabilir.
- Yazı, içeriği itibariyle özgün olmalı; daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış olması gerekmektedir.
- Yazı, ana bölümlerde 1,15 satır aralığı ile 12 punto; dipnotlarda tek satır aralığı ile 10 punto kullanılarak Times New Roman karakterinde yazılmalıdır.
- Yazı, 6.000 ila 8.000 karakter veya 800 ile 1000 kelime aralığında olmalıdır. Yazarın ad, soyadı ve unvanını, makalede yer almasını istediği şekliyle ve Dergi'de yer alan yazı formatına uygun olarak yazıya eklemesi gereklidir. Ayrıca iletişim bilgilerinin yazının gönderildiği e-postada gösterilmesi gerekmektedir.
- Dipnotlarda ve kaynakçada, koyu renkle, altı çizili ve/veya italik yazılan kısımlar (yayın kurallarında italik yazılacağı belirtilenler hariç) düzeltilmeli ve internet kaynaklarındaki alt çizgiler kaldırılmalıdır.
- Verilen kaynak makale ise makale adı çift tırnak içine alınmalı, sadece eser adı italik verilmeli, yayınevi, ili, baskı yılı ve sayfa sayısı sırasıyla yazılmalıdır.
- Örneğin: Çiğdem Kırca, "Örtülü (Gizli) Boşluk ve Bu Boşluğun Doldurulması Yöntemi Olarak Amaca Uygun Sınırlama (Teleologische Reduktion)", AÜHF Dergisi, Ankara 2001, C. x, S. x, s. xx.
- Yazılar, Yayın Kurulu tarafından değerlendirilir ve Yayın Kurulu kararıyla yayımlanabilir. Yayımlanan yazılar için telif ücreti ödenmemektedir.

GEÇMİŞ SAYILARMIZ

TÜZE

HUKUK DERGİSİ

TÜM SAYILARIMIZ
İÇİN

